

1952.

1956

L
34

1949

y
34
L 139

Gaja Institūcijas

Pirmais un otrais komentārs

Tulkojis

prof. Dr. A. Būmanis

36378

340
G-062

1938

Tieslietu Ministrijas izdevums

L-27

Gailis

1925

0309069495
Viņa Lāča Latv. PSR
VALSTS BIBLIOTĒKA
~~76-52.511~~

A. Gulbja grāmatu spiestuve
:: Rīgā, Ausekļa ielā Nr. 9 ::

Ievads.¹

Lai gan literātūra par Gaju ir ļoti plaša, tomēr par viņa personu ļoti maz kas noteikti zināms. Gajs dzimis ja ne Trajāna, tad vēlākais Hadriāna (118.—138. g. pēc Kr.) laikā; juridiski izglītojies Romā sabiniešu skolā, par kuŗas piekritēju viņš uzstājās ar lielu noteiktību. Viņa responsas nav atrastas, un kā no t. s. citātu likuma redzams, ius respondendi viņam nav bijis. Gajs nav arī ieņēmis nekādus valsts amatus, bet darbojies vienīgi kā tiesību skolotājs un juridisks rakstnieks. Gajs miris pēc 178. g., kas secināms no tā, ka viņš ir sacerējis kādu rakstu par minētā laikā izdoto Orfitija senāta lēmumu (Ad SC. Orfitianum liber singularis).

Ir zināms tikai Gaja priekšvārds (praenomen), lai gan viņam kā Romas pilsonim (kas viņš, bez šaubām, bijis, sk. Insti-

¹ Prof. A. Būmanis ilgāku laiku strādāja gar Gaja Institūciju latviskojumu un vairākkārt izteica nodomu pakāpeniski iespiest to Tieslietu Ministrijas Vēstnesī. Pēc plāna nelaiķis šo tulkojumu gribēja ievadīt ar plašāku Gaja personības un darbības raksturojumu. Bet spriežot pēc viņa atstātos papiros atrastā uzmetuma, arī šis ievads palicis nepabeigts; tāpat nav pabeigts pašu Institūciju tulkojums. Tā kā uzglabātā veidā viss manuskripts ir tikai A. Būmaņa stenogramma, ko viņš pēc tam nepaguva vairs skatīt cauri un izlabot, tad stenografējot ieviesušās kļūdas un stila negludumus nācās novērst man, sagatavojot šo manuskriptu iespiešanai. Sekojot latīņu tekstam (izlietoju E. Seckela un B. Kueblera 1921. g. izdevumu Gai Institutionum Commentarii Quattuor) centos saskaņot stenogrammā lietotos juridiskos terminus, piem.: atlaist brīvā un brīvībā; brīvnieks, brīvcilvēks, brīva persona; Romas un romiešu pilsonis; dievišķais un ķeizars un tml. Tā kā A. Būmanis vairākkārt ar mani tika pārrunājis šī darba terminoloģiskos jautājumus, tad ceru, ka nepieciešamie grozījumi ir tādi, kādus būtu izdarījis pats autors, dzīvs būdams.

A. Švābe.

tūciju I., 55., IV., 37.) būs bijuši trīs vārdi: praenomen, nomen gentile un cognomen. Nav arī zināms, no kurienes viņš cēlies. Taisni šai jautājumā zinātnieki izteikuši visdažādākos uzskatus. Momzens domā, ka viņa dzimtene meklējama Romas valsts austrumos, proti Āzijas provincē, ar ko viņš, starp citu, izskaidro to apstākli, ka Gajs savos rakstos lielā mērā ievērojis provinces tiesības. Tiešām, Gajs ir vienīgais no visiem romiešu juristiem, kas apstrādājis provinces ediktu (edictum provinciale). Bez tam savās Institūcijās viņš piemin nevien vispār peregrīnu tiesības, bet arī vēl sevišķi galatiešu un bitiniešu tiesības. Par tālāku pierādījumu Momzenam noder arī tas, ka Gaja valodā un stilā ir daudz grieķu valodas elementu. Tomēr Momzena uzskatam ir arī pretinieki.

Dužas acīs tas, ka vēlākie juristi nevienu reizi nav citējuši Gaju. Pavisam grūti izskaidrot, kāpēc to nav darījuši, piem., Ulpiāns un Pauls, kuŗi vispār nemēdz skopoties ar citātiem un Gaja rakstus ir plaši izmantojuši. Jāpieņem, ka Gajs nav piederējis labāko juristu aprindām, kāpēc arī minēt viņa vārdu nav turējuši par vajadzīgu.

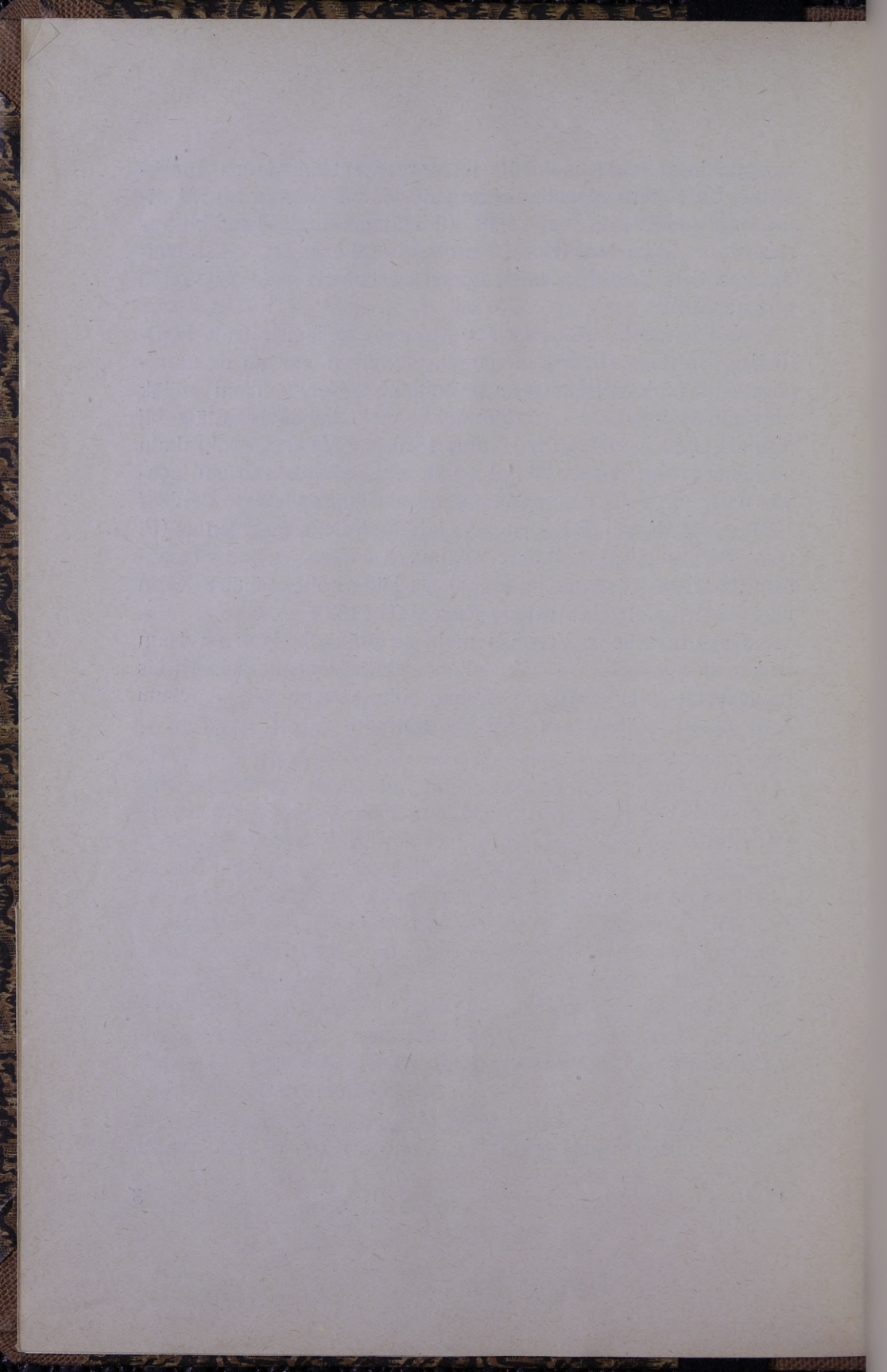
Lielākā daļa zinātnieku ir vienis prāti, ka Gajs dzīvojis un darbojies Romā. Kā zināms, Romā ķeizara Antonīna Pija laikā bij vairākas publiskas tiesību skolas — stationes jeb auditoria ius publice docentium aut respondentium. Domā, ka Gajs bijis tiesību skolotājs kādā no šīm auditorijām, kuŗās vienīgi vai pa lielākai daļai mācījušies provinciāli. Ar to arī izskaidrojams, ka viņš pūlējis darīt pieejamas romiešu tiesības grieķiski izglītotiem provinciāliem. Tāpat ir saprotams, ka šādas statio tiesību skolotājs nevarēja nostāties līdzās citiem tiesībniekiem, kas Romā ne reti ieņēma visai augstus amatus. Ar šādu Gaja stāvokli var izskaidrot arī to, ka mums uzglabājies tikai viņa priekšvārds, jo grieķi arī romiešus mēdza apzīmēt tikai ar priekšvārdu. Tāpēc nav brīnums, ka Gaja skolnieki no provinces arī viņu būs saukuši tikai priekšvārdā, un tā šis vārds viņam būs Romā iesakņojies.

Gaja Institūcijas atraĶa B. Niburs 1816. g. Veronas domkapitulā. Tās bij rakstītas uz t. s. palimpsēsta; tā sauc manu-

skriptu, kuŗa teksts nokasīts un pergaments no jauna aprakstīts. Uz Nibura atrastā pergamenta 5. vai 6. g. s. bij rakstītas Gaja Institūcijas, bet vēlāk (domājams 8. g. s.) tas bij aprakstīts ar kādu citu tekstu, proti sv. Hiērōnima vēstulēm; diezgan liels lappušu skaits, apmērām ceturtdā daļa, bij pat 3 reiz aprakstīts.

Kad bij noskaidrots, ka šis atradums tiešām ir Gaja Institūcijas, Berlīnes zinātņu akadēmija sūtīja uz Veronu divus zinātniekus, filologu Bekeru un tiesībnieku Gešenu. Tiem vēlāk pievienojās vēl daži citi zinātnieki, un šī darba rezultāts bij pirmais Gaja Institūciju izdevums 1820. g. Vēlāk šo rokrakstu no jauna pārbaudīja F. Blūme un G. Studemunds, kuriem izdevās noskaidrot vēl dažas sākumā nesalasāmas vietas. Beidzot 1927. g. atradā vēl dažus jaunus Gaja Institūciju fragmentus (P. Oxy 2103) un 1933. g. daudz lielākus atsevišķus gabalus (pavisam pustrēšas pergamenta lapas) pie kāda kolekcionāra Kairo pilsētā; tos publicēja Arangio-Ruiz (PSI 1182).

Gaja Institūciju Veronas manuskriptā triju lapu pavisam trūkst un apmēram $\frac{1}{12}$ daļu teksta nebij iespējams salasīt; šis manuskripts bij rakstīts ar diviem rokrakstiem — ar vienu I., II. un III. grāmata, ar otru IV. grāmata.

Pirmais komentārs.

§ 1. [Tautu tiesības un civiltiesības.] Visas tautas, ko valda ar likumiem un ieradumiem, lieto pa daļai savas īpašas, pa daļai visiem cilvēkiem kopējas tiesības; jo tās tiesības, ko kāda tauta pati sev nodibinājusi, ir viņas īpašas tiesības, un tās sauc par civilām tiesībām, it kā šis valsts īpašas tiesības, turpretim tās, ko dabiskais prāts ir noteicis visu cilvēku starpā, visas tautas vienlīdzīgi ievēro un sauc par tautu tiesībām, jo visas tautas lieto šīs tiesības. Tādā kārtā romiešu tauta lieto pa daļai savas īpašas, pa daļai visiem cilvēkiem kopējas tiesības. Kādas ir šīs atsevišķās tiesības, to apskatīsim attiecīgās vietās.

§ 2. Romiešu tautas tiesības izteiktas likumos, tautas un senāta lēmumos, ķeizara konstitūcijās, to personu ediktos, kam ir tiesība izdot rīkojumus, un tiesībnieku atzinumos.

§ 3. Likums ir tas, ko tauta pavēl un noteic. Tautas lēmums ir tas, ko plēbs pavēl un noteic. Bet plēbs atšķiras no tautas ar to, ka ar vārdu tauta apzīmē visus pilsoņus, ieskaitot arī patriciešus. Turpretim ar plēbēju vārdu apzīmē pārējos pilsoņus, izņemot patriciešus. Tāpēc patricieši agrāk apgalvoja, ka tautas lēmumi viņus nesaistot, jo tie esot izlemti bez viņu piekrišanas; bet vēlāk izdeva Hortensija likumu, ar ko noteica, ka tautas lēmumi saista visu tautu. Tādā kārtā tie bij pielīdzināti likumiem.

§ 4. Senāta lēmums ir tas, ko senāts pavēl un noteic; tam ir likuma spēks, lai gan tas bij neizšķirts jautājums.

§ 5. Ķeizara konstitūcija ir viss tas, ko ķeizars noteic ar dekrētu, vai ediktu, vai reskriptu (?), un nekad nav bijis šaubu, ka tam ir likuma spēks, tāpēc ka ķeizars pats ar likumu iegūst savu varu (imperium).

§ 6. Tiesība izdot rīkojumus pieder romiešu tautas maģistrātiem; bet, attiecībā uz ediktiem, visplašākā ir abu prēturu — pilsētnieku un svešnieku prētora — tiesība, kuŗu jurisdikcija provincēs pieder provinču priekšniekiem, tālāk kuruļu ēdiliem, kuŗu jurisdikcija romiešu tautas provincēs pieder kvēstoram, jo uz ķeizara provincēm kvēstorus nemaz nesūta, un tāpēc minētās provincēs šo ediktu nemaz neizdod.

§ 7. Tiesībnieku atzinumi ir to [vīru] spriedumi un domas, kuŗiem ir atļauts tiesības radīt; ja viņu visu spriedumi saskan, tad tam, ko viņi tā izsprieduši, ir likuma spēks; ja šie spriedumi nesaskan, tad tiesnesis var sekot jebkuŗam spriedumam pēc sava ieskata; tas ir izteikts ķeizara Hadriāna reskriptā.

§ 8. [II. Tiesību iedalījums]. Bet visas tiesības, ko mēs lietojam, attiecas vai nu uz personām, vai uz lietām, vai uz sūdzībām. Vispirms aplūkosim personu tiesības.

§ 9. [III. Cilvēku tiesiskais stāvoklis] un proti, galvenais personu tiesību iedalījums ir tas, ka visi cilvēki ir vai nu brīvnieki vai vergi.

§ 10. Starp brīviem cilvēkiem vieni ir ingenui, citi libertīni.

§ 11. Ingenui ir tie, kas ir piedzimuši brīvi; libertīni — kas atlaisti brīvībā no tiesiski atzītas verdzības.

§ 12. Libertīni savukārt dalās 3 šķirās: tie ir vai nu Romas pilsoņi, vai latīņi, vai pieskaitīti deditīcijiem. (Par tiem runāsim atsevišķi un vispirms par deditīcijiem.)

§ 13. [IV. Deditīciji jeb lex Aelia Sentia]. Tā tad ar lex Aelia Sentia ir noteikts, ka vergi, kuņus viņu kungi par sodu ieslēguši važās, vai kuņiem iededzinātas kauna zīmes, vai kas nozieguma dēļ ir spīdzināti un šai noziegumā atzīti par vainīgiem; tāpat arī tie, kas sodīti ar nāvi, nocērtot galvu, vai zvēru cīņai, vai mesti cīņas laukumā, vai cietumā, un ko vēlāk tas pats vai kāds cits kungs atlaidis brīvībā, kļūst brīvi tādā pašā stāvoklī, kādā ir peregrīni deditīciji.

§ 14. [V. Peregrīni deditīciji]. Bet par peregrīniem deditīcijiem sauc tos, kas kādreiz pret romiešu tautu cīnījušies ar ieročiem rokā un pēc tam uzvarēti padevušies.

§ 15. Par tā apkaunotiem vergiem, lai arī kā un kādā vecumā tie būtu atlaisti brīvi, un kaut arī viņi būtu bijuši sava kunga pilnīgā īpašumā, sakām, ka tie nekad nekļūst par Romas pilsoņiem, vai latīņiem, bet ka tie visādā ziņā pieskaitīti deditīcijiem.

§ 16. Bet ja vergs neatrodas tādā kauna stāvoklī, tad sakām, ka atlaists brīvībā, viņš kļūst vai nu Romas pilsonis, vai latīnis.

§ 17. Ja kādā personā sakrīt kopā sekojošie 3 noteikumi: ja viņa ir vecāka par 30 gadiem, ja viņa pieder savam kungam kviritārā apmērā un ja viņa atsvabina ar tiesīgu un likumīgu brīvlaišanas veidu, t. i. aizkaņot ar zizli, vai uzņemot pilsoņu sarakstos, vai atlaižot testamentā, viņa kļūst par Romas pilsoni; bet ja trūkst kāds no šiem noteikumiem, tad viņa būs latīnis.

§ 18. [VI. Brīvlaišana jeb brīvlaišanas pamata pierādīšana]. Prasījumu par verga vecumu ievada lex Aelia Sentia; šis likums prasīja, lai vergus, kas jaunāki par 30 gadiem, neatlaistu brīvus un tie nekļūtu par Romas pilsoņiem citādi, ka tikai uzrādot tiesiski atzītu brīvlaišanas pamatu, atbrīvojot konsilijā un aizkaņot ar zizli.

§ 19. Bet tiesisks brīvlaišanas pamats ir, ja kāds atbrīvo konsilijā savu miesīgu dēlu, vai meitu, vai savu miesīgu brāli, vai māsu, vai savu audžu bērnu, vai savu audzinātāju, vai vergu, lai tas būtu viņam par prokūratoru, vai arī kalponi sakarā ar laulību.

§ 20. [VII. Konsilija sastādīšana]. Bet konsiliju sastāda Romas pilsēta no pieciem senātoriem un pieciem pieaugušiem Romas jātņiekjiem; turpretim provincēs no 20 rekupeatoriem, kuņi ir Romas pilsoņi; tas notiek pēdējā sapulces dienā. Bet Romas konsilijā atlaiž brīvībā noteiktās dienās. Turpretim 30 gadus vecus vergus atlaist brīvībā jebkuņā laikā — tos atlaiž brīvībā pat gaņām ejot, piem., kad prētors vai prokonsuls iet pirtī, vai teātrī.

§ 21. Bez tam vergs, kas atlaists brīvībā [būdams] jaunāks par 30 gadiem, var kļūt par Romas pilsoni, ja viņa maksātspējīgais kungs testāmentā ir pasludinājis viņu par brīvu un iecēlis par mantinieku.

§ 22.cilvēkus sauc par latīņiem un jūniāņiem; par latīņiem tāpēc, ka viņi ir pielīdzināti koloniju latīņiem; par jūniāņiem tāpēc, ka viņi ir ieguvuši brīvību ar lex Junia, kurpretim agrāk viņi likās būt vergi.

§ 23. Tomēr lex Junia neatļauj viņiem ne pašiem taisīt testāmentu, ne arī iegūt pēc sveša testāmenta, ne arī kļūt par testamentāriem aizbildņiem.

§ 24. Bet ja sakām, ka viņi nevar iegūt pēc testāmenta, tad to saprotam kā apgalvojumu, ka viņi neko nevar iegūt tieši kā mantojumu vai legātu; tomēr viņi var iegūt ar fideikomisu.

§ 25. Bet tie, kas pieskaitīti deditīcijiem, nekādā ziņā nevar iegūt pēc testāmenta, tāpat kā jebkušs peregrīns, un pēc vairākuma domām arī viņi paši nevar taisīt testāmentu.

§ 26. Tāpēc vissliktākā brīvība ir tiem, kas pieskaitīti deditīcijem; ne ar vienu likumu, vai senāta lēmumu, vai ķeizara rīkojumu viņiem nav atļauts iegūt Romas pilsoņu tiesības.

§ 27. Pat Romas pilsētā vai 100 jūdžu plašā Romas apkārtnē viņiem ir aizliegts uzturēties; ja viņi to pārkāpj, tad viņi paši un viņu manta atklāti jāpārdod ar nosacījumu, ka ne pašā Romā, ne 100 jūdžu plašā Romas apkārtnē viņi nedrīkst kalpot un nekad nedrīkst tikt atlaisti brīvībā; bet ja tomēr viņus atlaistu brīvībā, tad viņiem jāklūst par Romas tautas vergiem, un par visu to runā lex Aelia Sentia.

§ 28. [Kādā kārtā latīņi iegūst Romas pilsoņu tiesības]. Latīņi daudzējādā kārtā iegūst Romas pilsoņu tiesības.

§ 29. Proti, jau ar lex Aelia Sentia ir noteikts, ka tie, kas atlaisti brīvībā jaunāki par 30 gadiem un kļuvuši par latīņiem, ja viņi apprecējuši Romas pilsones, vai koloniju latīnes, vai viņu pašu kārtas sievietes, un ja viņi to pierāda vismaz septiņu liecinieku priekšā, kas ir pieauguši Romas pilsoņi, un ja viņi ir radījuši dēlu, kušš jau ir gadu vecs, tad tie uz šī likuma pamata var griezties pie prētora vai provincē pie provinces priekšnieka un pierādīt, ka viņi uz lex Aelia Sentia pamata apprecējuši sievu, un ka viņiem no tās ir gadu vecs dēls; un ja tas, pie kuša ir pierādīts šis pamats, to ir atzinis par pareizu, tad tiklab latīnis pats, kā arī viņa sieva, ja viņa ir tai pašā kārtā, un arī viņu dēls, ja arī tas ir tai pašā tiesiskā stāvoklī, ir atzīstami par Romas pilsoņiem.

§ 30. Tāpēc attiecībā uz viņu abu dēlu mēs piebildām, „ja arī viņš ir tai pašā tiesiskā stāvoklī“, jo ja latīņa sieva ir Romas pilsonē, tad viņas bērns, saskaņā ar jauno ķeizara Hadriāna ierosināto senāta lēmumu, piedzimst par Romas pilsoni.

§ 31. Lai gan šī tiesība, iegūt Romas pilsoņu tiesības pēc lex Aelia

Sentia, bij tikai tiem brīvlaistiem, kas bij jaunāki par 30 gadiem un kļuvuši par latīņiem, tomēr vēlāk ar Pegasa un Pusija konsulāta laikā pieņemtu senāta lēmumu šī tiesība ir piešķirta arī tiem, kas ir atlaisti brīvībā, [būdami] vecāki par 30 gadiem un kļuvuši par latīņiem.

§ 32. Beidzot, ja pat latīnis ir miris, pirms viņš ir pierādījis sava gadu veca dēla [dzimšanas] pamatu, viņa māte vēl arī to var pierādīt, un tādā kārtā viņa pati kļūst par Romas pilsoni, ja viņa ir bijusi latīniete. — — Arī ja dēls pats ir Romas pilsonis tāpēc, ka viņa māte ir bijusi Romas pilsone, tomēr pamats ir jāpierāda, lai viņš kļūtu par sava tēva suus heres.

§ 32a. Bet ko mēs teicām par gadu vecu dēlu, tas pēc mūsu domām jāattiecina arī uz gadu vecu meitu.

§ 32b. Bez tam uz lex Visellia pamata tiklab tie, kas vecāki, kā arī tie, kas jaunāki par 30 gadiem, ja viņi atlaisti brīvībā un kļuvuši par latīņiem, tagad iegūst kvirītu tiesības, t. i. viņi kļūst par Romas pilsoņiem, ja viņi 6 gadus Romā ir nokalpojuši drošības policijā. Vēlāk esot taisīts senāta lēmums, ar ko tiem piešķirtas Romas pilsoņu tiesības, ja tie 3 gadus bijuši kara klausībā.

§ 32c. Tāpat latīņi pēc kāda Klaudija edikta iegūst kvirītu tiesības, ja tie ir uzbūvējuši jūras kuģi, kas uzņem ne mazāk par 10.000 mēriem labības, un ar šo kuģi vai to, kas to atvietojis, 6 gadus pieveduši labību Romai.

§ 35. Bez tam Nerons noteica, ka latīnis, kam ir tēva mantas 200.000 vai vairāk sestercu, iegūst kvirītu tiesības, ja viņš vismaz pusi no savas mantas ir izlietojis nama celšanai Romā.

§ 34. Beidzot Trajāns noteica, ka latīnim jāiegūst kvirītu tiesības, ja viņš 3 gadus strādājis pilsētā par dzirnavnieku un samalis ikdienas ne mazāk par 100 mēriem labības. — —

§ 35. Bez tam tie, kas vecāki par 30 gadiem, ja viņi ir atlaisti brīvībā un kļuvuši par latīņiem, var ar otru svinīgu brīvlaišanas aktu iegūt kvirītu tiesības. — — Tā tad ja vergs, kas tev pieder in bonis, uz kvirītu tiesību pamata kļūst par manu īpašumu, tad viņš gan caur tevi var kļūt tikai par latīni, bet var arī otrreiz tikt svinīgi atlaists brīvībā caur mani, bet ne arī caur tevi — un tādā kārtā kļūst par manu brīvlaisto. Bet arī citādā kārtā kļūst par manu brīvlaisto katrs, kas iegūst kvirītu tiesības un mirstot dod tev mantojuma veltījumu, lai arī kā viņš būtu ieguvis kvirītu tiesības. Bet ja viņam pieder kaut kas uz bonitārā īpašuma un kvirītu tiesību pamata, tad viņš dabiski, no tā atbrīvots, var kļūt tiklab par latīni, kā arī iegūt kvirītāru īpašumu.

§ 36. [Tomēr ne katram, kas to grib, ir tiesība atlaist brīvībā.

§ 37. Proti tas, kas] atlaiž brīvībā kreditoram vai patronam par ļaunu, rīkojas bez tiesiskām sekām, jo lex Aelia Sentia stāv ceļā brīvībai.

§ 38. Uz tā paša likuma pamata kungs, kas vēl nav sasniedzis 20

gadus, nevar atlaist brīvībā citādi, kā tikai [aizkarot] ar zizli un pierādot tiesisku brīvlaišanas pamatu konsilijā.

§ 39. Tiesiski brīvlaišanas pamati ir, piem., ja kāds atlaiž brīvībā savu tēvu, vai savu māti, vai savu audzinātāju, vai piena brāli; bet uz šo gadījumu var arī attiecināt tos pamatus, kuņus augšā minējām par vergu, kas jaunāks par 30 gadiem. Tāpat otrādi: pamatus, kas minēti par kungu, kas jaunāks par 20 gadiem, var attiecināt arī uz vergu, kas jaunāks par 30 gadiem.

§ 40. Tā kā kungiem, kas jaunāki par 20 gadiem, ar lex Aelia Sentia ir nolikta zināma brīvlaišanas robeža, tad gadās, ka tas, kas ir sasniedzis 14 gadus, var gan taisīt testāmentu, iecelt sev tajā mantinieku un atstāt legātus, tomēr pirms 20 gadu sasniegšanas vergam nevar piešķirt brīvību.

§ 41. Un ja arī kungs, kas jaunāks par 20 gadiem, gribētu vergu padarīt tikai par latīni, tad tomēr viņam konsilijā ir jāpierāda pamats un tādā kārtā vēlāk jāatlaiž vergs brīvībā draugu starpā.

§ 42. Bez tam ar lex Fufia Caninia ir noteikta zināma robeža vergu atbrīvošanai ar testāmentu.

§ 43. Jo ja kādam ir vairāk par 2 un ne mazāk par 10 vergiem, tas drīkst atlaist brīvībā pusi no šī skaita; kam ir vairāk nekā 10 vergu un ne mazāk par 50, tas drīkst atlaist brīvībā $\frac{1}{2}$ no šī skaita; tas, kam ir vairāk par 50, bet ne vairāk par 100 vergiem, drīkst atlaist brīvībā līdz $\frac{1}{4}$. Beidzot, kam ir vairāk nekā 100, bet ne vairāk par 500 vergiem, nedrīkst atlaist vairāk par $\frac{1}{5}$. — — — Bet šis likums noteic, ka neviens nedrīkst atlaist brīvībā vairāk par 100; bet ja kādam ir pavisam tikai 1 vai 2 vergi, tad šis likums nav piemērojams, un viņš var atlaist brīvībā pēc sava ieskata.

§ 44. Šis likums nemaz neattiecas uz tiem, kas atlaiž brīvībā bez testāmenta. Tā tad tie, kas atlaiž brīvībā [aizkarot] ar zizli, vai ierakstot pilsoņu sarakstā, vai draugu starpā, var atlaist brīvībā visus savus vergus, proti, ja nav nekāda cita iemesla, kas kavē brīvību.

§ 45. Bet ko mēs teicām par testāmentā brīvlaižamo vergu skaitu, tas jāsaprot tā, ka no tā skaita, no kuņa var atlaist brīvībā pusi, vai $\frac{1}{2}$, vai $\frac{1}{4}$, vai $\frac{1}{5}$, katrā ziņā var atlaist tik daudz, cik drīkstēja pēc iepriekšējā skaita, un likums pats to ir paredzējis. Un tiešām būtu nejēdzīgi, ja 10 vergu kungs 5 no tiem drīkstētu atlaist brīvībā tāpēc, ka viņam atļauts atlaist brīvībā līdz pusei no šī skaita, turpretim 12 vergu kungs nedrīkstētu atlaist brīvībā vairāk par 4.

§ 46. Jo ja arī testāmentā ir dota brīvība vergiem, kas ierakstīti riņķī, tad tomēr neviens nebūs brīvs, tāpēc ka nav atrodama nekāda brīvlaišanas kārtība, jo lex Fufia Caninia atceļ visu, kas darīts šī likuma apiešanai. Ir arī sevišķi senāta lēmumi, kas atceļ visu, kas izdomāts šī likuma apiešanai.

§ 47. Vispār jāzina, ka Aelia Sentia likuma noteikums, ka tie, kas atlaisti kreditoriem par ļaunu, nedrīkst kļūt brīvi, attiecas arī uz peregrīniem (jo to tā noteicis senāts uz Hadriāna ierosinājumu), turpretim pārējie minētā likuma noteikumi neattiecas uz peregrīniem.

§ 48. Seko cits personu tiesību iedalījums. Proti, dažām personām ir savas paša tiesības, citas pakļautas svešām tiesībām.

§ 49. Bet starp personām, kas ir pakļautas svešām tiesībām, vienas atrodas kunga vai tēva varā (potestas), citas vīra varā (manus), vēl citas kalpībā (mancipium).

§ 50. Tagad aplūkosim tās, kas ir pakļautas svešai varai, jo iepazīnušies ar tām, sapratīsim arī tās, kam pašām ir savas tiesības.

§ 51. Un proti, vispirms apskatīsim tās, kas atrodas kunga vai tēva varā (potestas).

§ 52. Tā tad savu kungu varā atrodas vergi. Šī vara pieder pie tautu tiesībām, jo visās tautās varam novērot, ka kungiem pieder vara pār savu vergu dzīvību un nāvi, un ka viss, ko iegūst vergs, tiek iegūts kungam.

§ 53. Bet tagad ne Romas pilsoņi, ne arī citi, kas atrodas romiešu tautas virskundzībā, nedrīkst pāri par mēru un bez iemesla trakot pret saviem vergiem, jo pēc ķeizara Antōnija kōnstitūcijas tas, kas bez iemesla nonāvējis savu vergu, atbild tāpat kā tas, kas nonāvējis svešu vergu. Bet arī pārāk liela kungu bardzība ir ierobežota ar tā paša ķeizara konstitūciju: jo kad daži provinču priekšnieki viņam prasīja padomu, [ko darīt ar] vergiem, kas sabēguši pie dievu svētnīcām vai ķeizara statujām, viņš pavēlēja, ka kungi jāpiespiež pārdot savus vergus, ja viņu bardzība izliekoties nepanesama. Un abos gadījumos tiek darīts pareizi, jo savas tiesības nedrīkst izlietot nelietīgi; šī paša apsvēruma dēļ arī izšķērdētājiem ir aizliegts pārvaldīt savu mantu.

§ 54. Bet tā kā Romas pilsoņiem ir divējāda veida īpašums (jo vergs var piederēt bonitārā īpašumā, vai pēc kvirītu, vai pēc abām tiesībām), tad sakām, ka vergs tikai tad atrodas sava kunga varā, ja viņš ir tā bonitārais, kaut arī ne līdz ar to kvirītārais īpašums. Jo kam uz vergu ir tikai kaila kvirītu tiesība, tas nav uzskatāms par tādu, kam pieder vara.

§ 55. Tāpat mūsu varā atrodas mūsu bērni, ko esam radījuši civiltiesību atzītā laulībā. Un šī tiesība ir Romas pilsoņiem īpatnēja (jo gandrīz nemaz nav citu tautu, kam pieder tāda vara pār saviem bērniem kā mums); tas ir noteikts ar ķeizara Hadriāna ediktu, kuŗu viņš izdeva tiem, kas izlūdzās no viņa Romas pilsoņu tiesības sev un saviem bērniem. Un man ir zināms, ka arī galatieši tic, ka viņu bērni atrodas vecāku varā.

§ 56. Bet Romas pilsoņi tikai tad noslēdz civiltiesībās atzītu laulību, un tajā radītie bērni tikai tad ir viņu varā, ja viņi ir apprecējuši Romas pilsones, vai arī latīnietes, vai peregrīnietes, ar kuŗām viņiem bij

konūbijs (kuņas viņi drikstēja precēt); tā kā konūbija sekas ir tās, ka bērni seko sava tēva tiesiskam stāvoklim, tad notiek, ka viņi kļūst nevien par Romas pilsoņiem, bet arī nonāk sava tēva varā.

§ 57. Tāpēc arī veterāniem ar ķeizara konstitūcijām mēdz piešķirt konūbiju ar tām latīnietēm vai peregrīnietēm, ko viņi apprecējuši tūlī pēc atlaišanas no dienesta, un bērni, kas piedzimst no šīs laulības, kļūst tiklab par Romas pilsoņiem, kā arī nonāk savu vecāku varā.

§ 58. Tomēr nedrīkstam precēt visas sievietes, bet no laulības ar dažām jāatturas.

§ 59. Proti personas, kas savā starpā atrodas vecāku un bērnu attiecībās, nevar noslēgt laulību un viņu starpā nav konūbija, tā: starp tēvu un meitu, vai māti un dēlu, vai vectēvu un dēla vai meitas meitu; un ja šādām personām ir bijuši savstarpēji dzimumu sakari, tad sakām, ka tās ir noslēgušas noziedzīgu un asinsgrēcīgu laulību. Un tas ir spēkā arī tad, ja viņi adoptācijas ceļā būtu nonākuši vecāku un bērnu attiecībās: viņi nevar savā starpā savienoties laulībā pat pēc tam, kad adoptācija ir izbeigusies; tā tad to, kas man adoptācijas ceļā ir kļuvusi par meitu, vai dēla vai meitas meitu, es nevaru ņemt par sievu, kaut arī būtu viņu emancipējis.

§ 60. Arī starp personām, kas savā starpā ir radniecībā sānu līnijā, novērojam ko līdzīgu, bet ne tādā apmērā.

§ 61. Zināms, aizliegta ir laulība starp brāli un māsu, vienalga, vai viņi ir īsti brāļi un māsas, vai tikai pusbrāļi un pusbāses: bet starp mani un adoptēto māsu, adoptācijai pastāvot, gan nevar notikt laulība, turpretim adoptācijai izbeidzoties es varu viņu apprecēt; arī ja es esmu emancipējis, laulībai nav nekādu šķēršļu.

§ 62. Brāļa meitu drikst precēt, un tas ieviesās no tā laika, kad ķeizars Klaudijs apprecēja sava brāļa meitu Agripīnu. Turpretim māsas meitu nedrīkst precēt, un tas vispār ir noteikts ar ķeizara konstitūcijām. Tāpat nedrīkst precēt tēva un mātes māsu.

§ 63. Tāpat es nedrīkstu precēt to, kas man agrāk bijusi sievas māte vai vedekla, vai pameita, vai pamāte. Mēs sakām „agrāk bijusi“ tāpēc, ka pastāvot laulībai, kuņā radusies šāda svainība, jau aiz kāda cita iemesla starp mums nevar notikt laulība, jo neviena sieviete nevar apprecēties ar diviem vīriem, ne arī vienam vīram var būt divas sievas.

§ 64. Ja kāds ir noslēdzis pretlikumīgu un asinsgrēcīgu laulību, tad jāuzskata, ka viņam nav ne sievas, ne bērnu. Tāpat jāpieņem, ka tiem, kas piedzimst no šādas dzimumu kopdzīves, ir gan māte, bet nav tēva, kāpēc arī šie [bērni] neatrodas viņa varā, bet pielīdzināti tiem, ko māte ieņēmusi ārpus laulības; jo arī pēdējos atzīst par tādiem, kam tēva nav, jo viņš nav zināms. Sakarā ar to šādus dēlus sauc par spūrijem, vai nu no grieķu vārda *σποράδην* [nejauši ieņemti], vai it kā dēli bez tēva.

§ 65. Tomēr dažreiz notiek, ka bērni, kas dzimstot tūlī nenonāk vecāku varā, tomēr vēlāk nokļūst tajā.

§ 66. Tā latīnim, kas pēc lex Aelia Sentia noteikumiem apprecējis un radījis dēlu, kušš vai nu kā latīnietes dēls ir latīnis, vai arī kā Romas pilsones dēls ir Romas pilsonis, nepieder tēva vara pār viņu; bet ja šis latīnis vēlāk ir pierādījis pamatu un ieguvis Romas pilsoņa tiesības, tad no šī laika viņa dēls ir viņa varā.

§ 67. Arī tad, ja Romas pilsonis ir maldīgi apprecējis latīnieti vai peregrīnieti, domādams, ka tā ir Romas pilsonē, un ir radījis dēlu, tas nenonāk viņa varā, jo tas nav Romas pilsonis, bet vai nu latīnis, vai peregrīns, t. i. tai pašā tiesiskā stāvoklī, kādā ir bijusi viņa māte, jo tēva tiesisko stāvokli viņš iegūst tikai tad, ja starp tēvu un māti pastāv konūbijs; bet pēc kāda senāta lēmuma ir atļauts pierādīt maldības pamatu, un tad arī sieva un dēls iegūst Romas pilsoņu tiesības, un dēls no šī laika atrodas tēva varā. Tas pats sakāms, ja viņš maldīgi apprecējis sievu, kas pieder pie dediticijiem, izņemot to, ka sieva nekļūst par Romas pilsoni.

§ 68. Ja Romas pilsonē ir maldīgi apprecējusi peregrīnu, it kā viņš būtu Romas pilsonis, viņai atļauts pierādīt maldības pamatu, un tad arī viņas dēls un vīrs iegūst Romas pilsoņu tiesības, un sākot no šī laika dēls atrodas sava tēva varā. Tas pats sakāms, ja viņa ir apprecējusi peregrīnu, it kā viņš būtu latīnis pēc lex Aelita Sentia noteikumiem, jo senāta lēmums sevišķi paredz arī šo gadījumu. Pa daļai tas pats sakāms, ja viņa ir apprecējusi kādu pie dediticijiem piederīgu, it kā viņš būtu Romas pilsonis vai latīnis pēc lex Aelita Sentia noteikumiem, izņemot to, ka pie dediticijiem piederīgais paliek savā tiesiskā stāvoklī, un tāpēc dēls gan kļūst par Romas pilsoni, bet nenonāk sava tēva varā.

§ 69. Tāpat latīnietē, kas apprecējusi peregrīnu, domādama, ka viņš ir latīnis pēc lex Aelia Sentia noteikumiem, saskaņā ar senāta lēmumu var pēc dēla piedzimšanas pierādīt maldības pamatu, un tad viņi visi kļūst par Romas pilsoņiem, un dēls no šī laika nonāk tēva varā.

§ 70. Visādā ziņā tas pats sakāms, ja latīnis maldīgi ir apprecējis peregrīnieti, domādams latīnieti vai Romas pilsoni pēc lex Aelita Sentia noteikumiem.

§ 71. Bez tam Romas pilsonim, kas sevi ir uzskatījis par latīni un tāpēc apprecējis latīnieti, ir atļauts pēc dēla piedzimšanas pierādīt maldības pamatu, it kā viņš būtu apprecējies pēc lex Aelia Sentia noteikumiem. Tāpat tiem, kas sevi uzskatījuši par peregrīniem un ņēmuši sievas no peregrīniem, lai gan viņi ir bijuši Romas pilsoņi, uz senāta lēmuma pamata ir atļauts pēc dēla piedzimšanas pierādīt maldības pamatu. Sakarā ar to sieva kļūst par Romas pilsoni, un arī dēls nevien iegūst Romas pilsoņu tiesības, bet arī nokļūst tēva varā.

§ 72. Visu, ko esam teikuši par dēlu, jāsaprot arī kā teiktu par meitu.

§ 73. Kas attiecas uz maldības pamata pierādīšanu, tad nav svarīgi, cik vecs ir dēls vai meita — — — Ja dēls vai meita ir jaunāki par gadu,

tad pamatu nevar pierādīt; man ir zināms, ka kāda ķeizara Hadriāna reskriptā ir šāds noteikums, it kā arī maldības pamatu pierādot — —

§ 74. Ja kāds peregrīns ir ņēmis sievu no Romas pilsonēm, tad jā-jautā, vai viņš pēc senāta lēmuma var pierādīt pamatu — — Tas viņam ir sevišķi atļauts. Bet kad peregrīns ir apprecējis romieti un pēc dēla piedzimšanas kādā citā ceļā ir ieguvis Romas pilsoņu tiesības, un kad pēc tam jautāja, vai viņš var pierādīt pamatu, tad ķeizars Antonīns izsprieda, ka viņš varot tāpat pierādīt pamatu, it kā viņš būtu palicis peregrīns; no tā secinām, ka arī peregrīns var pierādīt pamatu.

§ 75. No teiktā redzams, ka vai nu Romas pilsonis apprecē peregrīnieti vai arī peregrīns Romas pilsoni, dēls ir peregrīns. Bet ja šāda laulība ir noslēgta maldības dēļ, tad, kā augšā teikts, šo kļūdu izlabo saskaņā ar senāta lēmumu. Bet ja maldība nav bijusi, un viņi, zinādami savu tiesisko stāvokli, tomēr uzturējuši dzimumu sakarus, tad nekādā gadījumā šis laulības trūkumu neizlabo.

§ 76. Mēs runājam par tiem, starp kuņiem nav konūbija; jo ja starp citu kāds Romas pilsonis ir apprecējis peregrīnieti, ar kuņu viņam ir konūbijs, tad — kā jau augšā teikts — ir noslēgta tiesiska laulība; tad viņu radītais bērns ir Romas pilsonis un atrodas sava tēva varā.

§ 77. Ja Romas pilsonē ir apprecējusi kādu peregrīnu, ar ko viņai ir konūbijs, tad viņi rada peregrīnu, un tas ir tēva tiesiski atzīts dēls, it kā viņš to būtu radījis ar kādu peregrīnieti. Bet šim brīžam dēls pēc ķeizara Hadriāna ierosinātā senāta lēmuma, ir tiesiski atzīts tēva dēls, ja arī starp Romas pilsoni un peregrīnu nav pastāvējis konūbijs.

§ 78. Bet tā kā saskaņā ar teikto bērns, kas dzimis Romas pilsoņa laulībā ar peregrīnieti, ir peregrīns, ja starp viņa tēvu un māti nav konūbija, ar lex Minicia ir noteikts, it kā bērns seko tā vecāka tiesiskam stāvoklim, kam šis stāvoklis ir sliktāks. Bet otrādi, ar to pašu likumu ir noteikts: ja peregrīns ir apprecējis Romas pilsoni, ar kuņu viņam nav konūbija, tad no šiem sakariem dzimušam bērnam arī jābūt peregrīnam. Un katrā ziņā minētā pirmā gadījumā Minicija likums bij nepieciešams, jo citādi bez šī likuma viņš iegūtu taisni pretēju tiesību spēju, jo tādu [personu] bērni, kam nav konūbija, pēc tautu tiesībām seko mātes tiesību spējai. Bet tā likuma daļa, kuņa nosaka, ka Romas pilsoņa un peregrīnietes laulībā jāpiedzimst peregrīnam, šķiet būt lieka; jo arī bez šī likuma pēc tautu tiesībām tas tā būs arī turpmāk.

§ 79. Tas tā ir tiktāl, kas bērns, kas dzimis Romas pilsoņa laulībā ar latīnieti, seko savas mātes tiesību spējai, jo lex Minicia ar vārdu peregrīni saprot nevien svešas tautas un ciltis, bet arī tās, ko mēs saucam par latīņiem; tomēr šis likums attiecas arī uz pārējiem latīņiem, kam pašiem bij sava tautība un sava valsts, un kuņus pieskaitīja peregrīniem.

§ 80. Pēc tā paša principa arī otrādi: vienalga, vai laulība noslēgta uz lex Aelia Sentia pamata, vai citādi, bērns no latīņa laulības ar Romas

pilsoni piedzimst par Romas pilsoni. Tomēr daži turējās pie uzskata, ka bērns, kas dzimis pēc lex Aelia Sentia noteikumiem noslēgtā laulībā, kļūst par latīni, jo šķiet, ka šai gadījumā ar lex Aelia Sentia un Junia ir starp viņiem nodibināts konūbijs, un konūbija sekas arvien ir tās, kas bērns seko tēva tiesiskam stāvoklim; turpretim citādi noslēgtā laulībā bērns pēc tautu tiesībām sekojot mātes tiesiskam stāvoklim un tāpēc esot Romas pilsonis. Bet mēs izlietojam šīs tiesības pēc ķeizara Hadriāna ierosinātā senāta lēmuma, kas nosaka, ka katrā gadījumā bērns no latīņa laulības ar Romas pilsoni piedzimst par Romas pilsoni.

§ 81. Saskaņā ar to nosaka arī ķeizara Hadriāna ierosinātais senāta lēmums, ka bērniem no latīņa un peregrīnietes laulības, kā arī otrādi, no peregrīna un latīnietes laulības, jāseko mātes tiesiskam stāvoklim.

§ 82. Arī tas saskan ar šiem noteikumiem, ka verdzenes un brīvnieceka bērns pēc tautu tiesībām piedzimst par vergu, un otrādi: brīvas sievietes un verga bērns — par brīvnieku.

§ 83. Tomēr jāpiezīmē, ka neviens likums vai noteikums ar likuma spēku nevienā gadījumā nav pārgrozījuši tautu tiesību noteikumus.

§ 84. Pēc Klaudija [ierosinātā] senāta lēmuma Romas pilsonē, kuņai bij dzimumu sakari ar svešu vergu ar viņa kunga ziņu un gribu, uz līguma pamata gan pati varēja palikt brīva, bet dzemdēja vergu; jo tas, par ko viņa un minētā verga kungs ir vienojušies, pēc šī senāta lēmuma paliek spēkā. Bet vēlāk ķeizars Hadriāns, apsvēris šīs lietas netaisnīgumu un piedauzīgumu, atkal atjaunoja tautu tiesību noteikumu, ka sievietē, pati palikdama brīva, arī dzemdē brīvnieku.

§ 85. Saskaņā ar lex — — verdzene un brīvnieks var radīt brīvniekus, jo šis likums nosaka, ka dēli, kas piedzimuši no dzimumu satiksmes ar svešu verdzeni, kas uzskatīta par brīvu, ir brīvi. Turpretim meitas piekrīt tam [kungam], kuņ verdzene ir bijusi viņu māte. Bet arī šai gadījumā ķeizars Vespāzijs, apsvēris šī noteikuma piedauzīgumu, atkal atjaunoja tautu tiesību noteikumu, ka visiem verdzenes bērniem bez izšķirības, kaut arī tie būtu dēli, jābūt tā [kunga] vergiem, kam piederējusi viņu māte.

§ 86. Bet šai pašā likumā ir palikusi spēkā tā daļa, [kuņā noteikts], ka brīvas sievietes un sveša verga bērniem, par kuņ viņa ir zinājusi, ka tas ir vergs, jāpiedzimst par vergiem. Tāpēc tur, kur šāda likuma nav, bērns pēc tautu tiesībām seko savas mātes tiesiskam stāvoklim un tāpēc ir brīvs.

§ 87. Ir vairāk nekā skaidrs, ka tais gadījumos, kuņ bērns seko mātes un nevis tēva tiesiskam stāvoklim, viņš neatrodas tēva varā, kaut arī tas būtu Romas pilsonis; tāpēc mēs augšā minējām, ka dažos gadījumos, kad, maldības dēļ nav noslēgta tiesiski atzīta laulība, iejaucas senāts un izlabo laulības trūkumu un tādā kārtā lielāko tiesu panāk, ka dēls tiek pakļauts sava tēva varai.

§ 88. Bet ja verdzene ir ieņēmusi augli no Romas pilsoņa un pēc tam, atlaista brīvībā, kļuvusi par Romas pilsoni un dzemdējusi, tad

bērns, kaut gan viņš pats, kā arī viņa tēvs ir Romas pilsoņi, tomēr neatrodas sava tēva varā, jo viņš nav ne ieņemts tiesiski atzītā dzimumu satiksmē, ne arī tādu dzimumu satiksmi kāds senāta lēmums uzskata par tiesiski atzītu.

§ 89. Noteikums, ka verdzenes bērnam, ja viņa to ieņēmusi no Romas pilsoņa un dzemdējusi pēc brīvlaišanas, jāpiedzimst kā brīvniekam, ir pamatots ar dabisko tiesību noteikumu, jo ārļaulības satiksmē ieņemtie iegūst savu personisko stāvokli pēc savas dzimšanas laika; tāpēc viņi kļūst brīvi, ja viņus dzemdējusi brīva sieviete, un nav svarīgi, no kā māte viņus ieņēmusi, kad viņa bij vēl verdzene; turpretim ļaulības satiksmē ieņemtie iegūst savu personisko stāvokli pēc ieņemšanas laika.

§ 90. Tā tad ja kādai grūtai Romas pilsonei tiek atņemta ūdens un uguns tiesība, un līdz ar to kļuvusi par peregrīnieti, dzemdē, tad daudzi [tiesībnieki] spriež un domā: ja viņa ir ieņēmusi [bērnu] tiesiski atzītā ļaulībā, tad bērns kļūst par Romas pilsoni, bet ja viņa to ieņēmusi ārpus ļaulības, tad tas piedzimst par peregrīnu.

§ 91. Tāpat ja kāda grūta Romas pilsonē pēc Klaudija senāta lēmuma ir tāpēc kļuvusi par verdzeni, ka viņai ir bijuši dzimumu sakari ar svešu vergu pret viņa kunga gribu un aizliegumu, tad daudzi spriež un domā: ja bērns ir ieņemts tiesiski atzītā ļaulībā, tad viņš piedzimst par Romas pilsoni, bet ja ieņemts ārpus ļaulības, tad piedzimst par tā [kunga] vergu, kuļa verdzene ir kļuvusi māte.

§ 92. Arī peregrīniete, kas ieņēmusi [bērnu] ārpus ļaulības un pēc tam ir kļuvusi par Romas pilsoni un tad dzemdē, dzemdē Romas pilsoni; bet ja viņa [bērnu] ieņēmusi no peregrīna pēc peregrīnu likumiem un ieradumiem, tad pēc ķeizara Hadriāna ierosinātā senāta lēmuma šķiet, ka viņa dzemdē Romas pilsoni, ja arī viņa tēvam ir piešķirtas Romas pilsoņa tiesības.

§ 93. Ja peregrīns sev un saviem bērniem ir izlūdzies Romas pilsoņa tiesības, tad viņa dēli nokļūst viņa varā tikai tad, ja ķeizars viņus tai ir pakļāvis: to viņš dara tad, ja lietu izmeklējis atzīst, ka tas dēliem nāk par labu; bet rūpīgāk un sikāk viņš izmeklē lietu, ja dēli vēl ir nepilngadīgi, vai atrodas prombūtnē. Viss tas ir noteikts ar ķeizara Hadriāna ediktu.

§ 94. Ja kādam ar sievu uz grūtām kājām ir dāvinātas Romas pilsoņu tiesības, tad tomēr bērns, lai gan, kā augšā teikts, viņš piedzimst kā Romas pilsonis, nenonāk tēva varā; viss tas ir noteikts ķeizara Hadriāna reskriptā. Tāpēc tam, kas zina, ka viņa sieva ir grūta, izlūdzoties no ķeizara sev un savai sievai pilsoņu tiesības, līdz ar to no viņa jālūdz, lai tas, kas piedzimis, nonāktu viņa varā.

§ 95. Citāds ir to [personu] tiesiskais stāvoklis, kas līdz ar bērniem pēc Lācija tiesībām ir ieguvušas Romas pilsoņu tiesības, jo viņu bērni nokļūst viņu varā.

§ 96. Šādas tiesības dažām peregrīnu valstīm ir piešķīrusi vai nu

romiešu tauta, vai senāts, vai ķeizars. [Šādas tiesības ir divējādas] vai nu plašākas, vai šaurākas latīņu tiesības: plašākas latīņu tiesības ir tās, ja arī tie, ko ievēl par dēkurioniem, un tie, kas ieņem kādu publisku vai maģistrātūras amatu, iegūst Romas pilsoņu tiesības; šaurākas latīņu tiesības ir tās, ka tikai tie, kas ieņem maģistrātūras vai goda amatu, iegūst Romas pilsoņu tiesības. Tas ir noteikts daudzos ķeizara reskriptos.

§ 97. Tomēr pēc tā, ko esam teikuši, nevien miesīgi, bet arī adoptēti bērni atrodas mūsu varā.

§ 98. Adopcija notiek divējādā veidā: vai nu ar tautas autorizāciju, vai ar maģistrāta, piem., prētora, varu.

§ 99. Ar tautas autorizāciju adoptējam tos, kam pašiem savas tiesības: šo adopcijas veidu sauc par adrogāciju, jo tiklab to, kas adoptē, jautā, vai viņš grib, lai adoptējamais viņam būtu kā tiesiski atzītā laulībā dzimis dēls; un arī tam, kuŗu adoptē, jautā, vai viņš tam piekrīt; un arī tautai jautā, vai viņa pavēl, lai tā notiek. Ar maģistrāta varu adoptējam tos, kas atrodas savu vecāku varā, vai nu tie ir pirmās pakāpes lejupējie, kādi ir dēls un meita, vai tālākās, kādi ir dēla vai meitas dēls un meita, vai dēla dēla vai meitas meitas dēls un meita.

§ 100. Un proti, tā adopcija, ko izdara tautas priekšā, notiek tikai Romā; turpretim pēdējā notiek arī provincēs pie to priekšniekiem.

§ 101. Tautas priekšā nevar adoptēt sievietes, jo tas ir atzīts par pareizāku; turpretim pie prētora vai provincēs pie prokonsula vai legāta mēdz adoptēt arī sievietes.

§ 102. Tāpat adoptēt nepilngadīgu tautas priekšā ir bijis gan aizliegts, gan atļauts; tagad pēc mūsu labā ķeizara Antonīna reskripta, ko viņš rakstījis pontifikiem, ja adopcijai ir tiesiski atzīts pamats, tā ar zināmiem nosacījumiem ir atļauta. Bet pie prētora un provincēs pie prokonsula vai legāta varam adoptēt jebkāda vecuma personas.

§ 103. Turpretim abām adopcijām tas ir kopīgs, ka tie, kas nespēj bērnus radīt, proti kastrētie, nevar arī adoptēt.

§ 104. Sievietes nekādā veidā nevar adoptēt, jo pat viņu miesīgie bērni neatrodas viņu varā.

§ 105. Tāpat tas, kas adoptējis tautas vai prētora, vai provinces priekšnieka priekšā, var to pašu personu dot kādam citam adopcijā.

§ 106. Bet par pārējām adopcijām ir jājautā, vai jaunāka persona var adoptēt vecāku.

§ 107. Tās adopcijas īpatnība, kas notiek tautas priekšā, ir tā: ja tas, kuŗa varā ir bērni, ļaujās adoptēties, tad nevien viņš pats nokļūst adoptētāja varā, bet tajā nonāk arī viņa bērni kā bērna bērni.

§ 108. Tagad runāsim par personām, kas atrodas vīra varā. Šīs ir Romas pilsoņiem īpatnējas tiesības.

§ 109. Tēva varā mēdz atrasties tiklab vīrieši, kā sievietes; turpretim vīra varā nonāk tikai sievietes.

§ 110. Agrāk viņas nokļuva vīra varā trejādā kārtā: ar ieilgumu, ar konfarreāciju un koemciju.

§ 111. Ar ieilgumu nonāca vīra varā sieviete, kas veselu gadu nepārtraukti palika apprecēta. Tāpēc viņu ieguva ar ieilgumu sakarā ar vienu gadu ilgstošu valdījumu. Viņa pārgāja vīra ģimenē un ieņēma meitas vietu. Tādā kārtā ar divpadsmit tabulu likumu bij noteikts, ja sieviete negribēja tādā ceļā nokļūt vīra varā, viņai ikgadus trīs naktis no vietas bij jāpavada ārpus mājas un tādā ceļā ikgadus jāpārtrauc ieilgums. Bet šīs tiesības visā savā apmērā ir pa daļai atceltas ar likumiem, pa daļai aizmirstas ar pretējiem ieradumiem.

§ 112. Ar zieda maizi (farreum) viņas nonāk vīra varā ar zināmām sakrālām darībām, kas notiek Jūpiteram Farream par godu; tajās ziedo maizi, kāpēc to arī sauc par konfarreāciju; bez tam šīs tiesiskās attiecības nodibināšanai vēl dara daudz ko citu ar noteiktiem un svinīgiem vārdiem desmit liecinieku klātbūtnē. Šīs tiesības piemēro arī vēl mūsu laikos, jo par flamines maiores, t. i. Diales, Martiales, Quirinales, tāpat par svētniekiem ieceļ tikai tos, kas dzimuši laulībā, kuŗa noslēgta ar konfarreāciju, un bez konfarreācijas viņi nevar iegūt svētnieka amatu.

§ 113. Bet ar koemciju viņas nonāk vīra varā mancipācijas ceļā, t. i. it kā ar simbolisku pārdevumu, jo pieaicinot ne mazāk par pieciem pieaugušiem Romas pilsoņiem, kā arī svaru turētāju, sievu pērk vīrs, kuŗa varā tā nonāk.

§ 114. Bet sieviete var noslēgt koemciju nevien ar savu vīru, bet arī ar kādu trešo personu; proti, koemciju sauc par noslēgtu vai nu laulības, vai fidūcijas dēļ. Ja sieviete noslēdz ar savu vīru koemciju, lai pie viņa būtu meitas vietā, tad mēdz teikt, ka viņa noslēgusi koemciju laulības dēļ; turpretim ja viņa noslēdz koemciju ar savu vīru, vai ar svešnieku kāda cita mērķa dēļ, piem., lai izvairītos no aizbildnības, tad mēdz teikt, ka viņa koemciju noslēgusi fidūcijas dēļ.

§ 115. Koemcija fidūcijas dēļ notiek šādi: ja kāda sieviete grib atstumt savu tagadējo aizbildni un dabūt citu, tad tā ar viņa piekrišanu noslēdz koemciju; pēc tam koemcionārs viņu remancipē tam, ko viņa pati izvēlas, un tas viņu, [aizkaŗot] ar zizli, atlaiž brīvībā un kļūst par viņas aizbildni; šādu aizbildni sauc par fidūciāru, kā tas būs redzams tālāk.

§ 115a. Senāk arī testāmenta taisīšanas nolūkā mēdza noslēgt fidūciāru koemciju, jo toreiz sievietēm, izņemot zināmas personas, bij tiesība taisīt testāmentu tikai tad, ja viņas bij noslēgušas koemciju un remancipētas un atlaistas brīvībā; bet šo koemcijas noslēgšanas nepieciešamību senāts atlaida ar ķeizara Hadriāna ierosinājumu — — —

§ 115b. [Bet ja sieviete] fidūcijas dēļ noslēgusi koemciju ar savu vīru, tad viņa tomēr ieņem meitas vietu, jo ja sieva, vienalga, kāda iemesla dēļ, vispār ir vīra varā, tad — kā tas atzīts — viņa iegūst meitas tiesības.

§ 116. Vēl jāapskata, kādas personas atrodas kalpībā (mancipijā).

§ 117. Tā tad visas vīriešu vai sieviešu kārtas brīvas personas, kas atrodas tēva varā, viņš var mancipēt tāpat kā vergus.

§ 118. Tās pašas tiesības attiecas uz tām personām, kas atrodas vīra varā, jo koemcionāri var mancipēt sievietes tāpat, kā tēvs bērnus; lai gan tikai tā, ko koemcionārs apprecējis, ieņem viņa meitas vietu, tomēr arī to, ko viņš nav apprecējis un kas viņam nav meitas vietā, viņš var mancipēt.

§ 118a. Bet visbiežāk viņas mancipē viņu vecāki un koemcionāri, ja viņi šīs personas grib atbrīvot no savas varas, kā tālāk būs skaidrāk redzams.

§ 119. Bet mancipācija, kā jau augšā teicām, ir it kā simbolisks pārdevums. Tās ir Romas pilsoņiem īpatnējas tiesības; šīs pārdevums notiek sekojoši: pieaicinot par lieciniekiem ne mazāk par pieciem pieaugušiem Romas pilsoņiem un bez tam vēl vienu ar tādu pašu tiesību spēju, kuŗš tur vaŗa svarus un kuŗu sauc par svaru turētāju, — tas, kuŗš saņem kalpībā, lietu turēdams saka tā: „es apgalvoju, ka šis vergs pēc kvirītu tiesībām ir mans un es to esmu pircis ar šo vaŗu ar vaŗa svariem“, pēc tam viņš ar vaŗu piesit pie svariem un dod vaŗu tam, no kā viņš saņem kalpībā, it kā pirkuma maksas vietā.

§ 120. Tādā kārtā mancipē kā vergus, tā brīvniekus; tāpat arī mancipējamus dzīvniekus, kuŗiem pieskaitāmi vērsi, zirgi, mūļi un ēzeļi; tādā pašā kārtā mancipē pilsētu un lauku zemes gabalus, kas ir mancipējami — tie ir itaļu zemes gabali.

§ 121. Tikai tai ziņā zemes gabalu mancipācija atšķīŗas no citu priekšmetu mancipācijas, ka mancipējamus vergus un brīvniekus, kā arī dzīvniekus nevar mancipēt, ja viņu nav klāt, jo tam, kas saņem kalpībā, jāsatver rokā tas priekšmets, ko viņam nodod kalpībā; tāpēc jau arī to sauc par mancipāciju, ka lietu ņem rokā; bet zemes gabalus mēdz mancipēt, kaut gan to nav klāt.

§ 122. Bet vaŗu un svarus lieto tāpēc, ka senāk lietoja tikai vaŗa naudu; bij asi, divmārciņu gabali, pus un ceturtdaļasa; kā redzams* no divpadsmit tabulu likuma, nelietoja ne zelta, ne sudraba naudu; naudas vērtība un nozīme nepastāvēja skaitā, bet svarā. Asus svēra mārciņām, un tie bij divas mārciņas smagi, kāpēc tos sauc par dupondijiem, it kā divas mārciņas. Šis vārds ir uzglabājies līdz šim laikam. Arī pus un ceturtdaļasiem bij ar mārciņu samērīgs svars. Tāpēc tai laikā, dodot kādam naudu, to neskaitīja, bet svēra; tāpēc vergus, kam bij uzticēta naudas pārvaldīšana, sauca par svērējiem.

§ 123. Sieviete, kas noslēgusi koemciju, nenonāk verdzenes kārtā, bet to stāvoklis, ko mancipējuši vecāki vai koemcionāri, tādā mērā līdzinās vergu stāvoklim, ka no tā, kuŗa kalpībā viņi atrodas, viņi var iegūt mantojumu un legātus vienīgi tad, ja viņus tai pašā testāmentā pasludina par brīvniekiem, tāpat kā tas saskaņā ar tiesībām attiecināms uz verga personu. Bet šīs izšķirības pamats ir acīm redzams, jo viņu vecāki un

koemcionāri viņus ir saņēmuši mancipijā ar tiem pašiem vārdiem kā vergus: turpretim koemcijā tas nenotiek šādā kārtā.

§ 124. Tagad apskatīsim, kā svešām tiesībām pakļautos atsvabina no šīm tiesībām.

§ 125. Vispirms aplūkosim tos, kas atrodas kunga vai vecāku varā.

§ 126. Un proti, kā vergus atsvabina no varas, var redzēt no tā, ko augstāk esam teikuši par vergu brīvlaišanu.

§ 127. Bet tie, kas ir augšupējā radnieka [vecāku] varā, viņam nomirstot kļūst par personām ar savām paša tiesībām. Bet te ir jāizšķir: nomirstot tēvam, dēli un meitas gan arvien kļūst par paštiesību (sui iuris) personām; bet nomirstot vectēvam, bērnu bērni ne arvien kļūst par paštiesību personām, bet tikai tad, ja viņi pēc vectēva nāves nekrit atpakaļ sava tēva varā. Tā tad ja vectēvam nomirstot viņu tēvs vēl ir dzīvs un ir atradies sava tēva varā, tad pēc vectēva nāves viņi [bērnu bērni] nonāk sava tēva varā; bet ja tas tai laikā, kad vectēvs mirst, ir jau miris, vai arī atbrīvojies no sava tēva varas, tad viņi [bērnu bērni] kļūst par paštiesību personām, jo nevar nonākt sava tēva varā.

§ 128. Tā kā tas, kam kāda nozieguma dēļ pēc lex Cornelia ir atņemta ūdens un uguns tiesība, zaudē Romas pilsoņu tiesības, tad sekas ir tās, ka tādas personas bērni, kuŗa tādā kārtā ir dzēsta no Romas pilsoņu ēkaita, vairs neatrodas viņas varā, it kā kad viņa būtu mirusi, jo prāts nepielaiž, ka cilvēks peregrīna stāvoklī turētu savā varā Romas pilsoni. Pēc tā paša principa arī tas, kas atrodas sava tēva varā un kam ņemta ūdens un uguns tiesība, tiek atbrīvots no šīs varas, jo prāts tāpat nepielaiž, ka cilvēks peregrīna stāvoklī atrodas sava augšupējā radnieka varā, kuŗš ir Romas pilsonis.

§ 129. Bet ja augšupējo radnieku [vecākus] ir sagūstījuši ienaidnieki, tad — lai gan viņš kļūst par ienaidnieka vergu — viņš tomēr patur ar atliekošu nosacījumu tiesības pār saviem bērniem saskaņā ar ius postliminii; jo ja šie gūstekņi atgriežas, tad atgriezdamies viņi atkal iegūst visas savas agrākās tiesības; tā tad pēc atgriešanās bērni atkal atradīsies viņa varā; bet ja viņš tur [gūstā] būtu nomiris, tad bērni kļūst par paštiesību personām. Bet ir šaubas, vai no tā laika, kad viņu augšupējais radnieks miris gūstā, vai arī no tā, kad ienaidnieki viņu sagūstījuši. Ja pašu dēlu vai bērnu bērnu ir sagūstījuši ienaidnieki, tad tāpat teiksim, ka viņš pēc ius postliminii atrodas sava tēva varā ar atliekošu nosacījumu.

§ 130. Bez tam vīriešu kārtas bērni atbrīvojas no sava tēva varas, ja viņus iesvētī par flamines diales, bet sievietes kārtas bērni — ja viņas izrauga par vestālēm.

§ 131. Senākos laikos, kad romiešu tauta dibināja kolonijas latīņu novados, arī tie, kas uz viņu augšupējā radnieka pavēli bij izceļojuši uz latīņu koloniju, atbrīvojās no sava augšupējā radnieka varas tāpēc, ka viņi kļuva par citas valsts pilsoņiem.

§ 132. Bez tam bērni atbrīvojas no savu augšupējo radnieku varas ar mancipāciju: dēls ar trim mancipācijām, bet pārējie bērni, vienalga vai vīriešu vai sievietes kārtas, ar vienu mancipāciju atbrīvojas no savu augšupējo radnieku varas, jo tikai runājot par dēla personu, divpadsmit tabulu likums piemin trīs mancipācijas šādiem vārdiem: „ja tēvs trīs reizes pārdevis dēlu, tad lai dēls ir brīvs no tēva“. Šis akts notiek tā: tēvs mancipē dēlu kādai personai; pēdējā viņu [aizkaŗot] ar zizli atlaiŗ brīvībā; kad tas ir noticis, viņš atgrieŗas sava tēva varā; tas viņu otro reizi mancipē vai nu tai pašai, vai kādai citai personai (parasti mancipē tai pašai), un tā viņu pēc tam tāpat [aizkaŗot] ar zizli atlaiŗ brīvībā; pēc tam viņš atkal atgrieŗas sava tēva varā; pēc tam tēvs trešo reizi viņu mancipē vai nu tai pašai, vai kādai citai personai (parasti mancipē tai pašai), un ar šo mancipāciju viņš atbrīvojas no tēva varas. Kaut arī viņš vēl nebūtu atlaists brīvībā, bet vēl atrastos causa mancipii — — —

§ 133. Bet jāatgādina, ka tas, kuŗa varā atrodas dēls un dēla dēls, var gan pēc sava ieskata atbrīvot dēlu no savas varas, bet dēla dēlu savā varā paturēt, vai otrādi: dēlu paturēt, turpretim dēla dēlu atbrīvot, vai arī visus iecelt par paštiesību personām. Jāsaprot, ka tas pats ir teikts par dēla dēla dēlu.

§ 134. Bez tam vecāku vara pār bērniem izbeidzas, atdodot tos adopcijā. Proti, attiecībā uz dēlu, ja to atdod adopcijā, notiek trīs mancipācijas un starp tām divas brīvlaiŗšanas, tāpat kā tas mēdz notikt, kad tēvs atlaiŗ viņu no savas varas, lai viņš kļūtu par paštiesību personu. Pēc tam viņu vai nu remancipē tēvam un viņu tā tad atprasa (novindicē) adoptētājs prētora priekŗā, [apgalvojot], ka tas ir viņa dēls; ja tas nevindicē tam pretim, tad prētors viņu piesprieŗ vindikantam par dēlu, vai arī viņu neremancipē tēvam, bet adoptētājs viņu vindicē no tā, pie kuŗa viņš ir treŗā mancipācijā, bet, zināms, ir izdevīgāķ viņu remancipēt tēvam. Turpretim attiecībā uz pārējiem bērniem, vienalga, vai tie ir vīrieŗu vai sievietes kārtas, pietiek ar vienreizēju mancipāciju, un tos tad vai nu remancipē tēvam vai neremancipē. Tāpat tas notiek provincēs pie provinces priekŗnieka.

§ 135. Bērns, kas [mātes miesās] ieŗemts no dēla viņa pirmā vai otrā mancipācijā, ja arī tas piedzimst pēc sava tēva treŗās mancipācijas, tomēr nonāķ sava vectēva varā, kuŗš var viņu kā remancipēt, tā arī atdod adopcijā. Bet ja bērns ir ieŗemts no dēla treŗā mancipācijas laikā, tad viņš nepiedzimst sava vectēva varā; tomēr Labeo pieŗem, ka viņš atrodas tās pašas personas kalpībā kā viņa tēvs. Bet mēs piemērojam ŗis tiesības: tik ilgi, kamēr ŗi [bērna] tēvs atrodas kalpībā, viņa vara vēl ir svārstīga; ja viņa tēvs ir no mancipācijas atlaists brīvībā, tad bērns nonāķ viņa varā, bet ja viņš ir miris, vēl būdams mancipācijā, tad bērns kļūst par paštiesību personu.

§ 135a. Kā augŗā teicām, tās pašas sekas, kādas attiecībā uz dēlu ir trim mancipācijām, attiecībā uz bērna bērnu ir vienai mancipācijai.

§ 136. Ar kādu Maksima un Tuberona senāta lēmumu ir noteikts, ka [sieva] tikai sakrālās lietās šķiet esam vīra varā, bet visā pārējā ziņā turpretim uzskatāma par tādu, it kā viņa nebūtu nonākusi vīra varā. Bet tās sievas, kas nonāk vīra varā ar koemciju, tiek atbrīvotas no tēva varas; un nav svarīgi, vai tās atrodas sava vīra vai kādas trešās personas (extraneus) varā, lai gan tikai tās, kas atrodas sava vīra varā, ieņem [ģimenē] meitas vietu.

§ 137. — — — — vairs neatrodas vīra varā, un tiklīdz tās no šīs mancipācijas atlaistas brīvībā, kļūst par paštiesību personām.

§ 137a. — — — — tomēr tāpat kā meita nevar piespiest tēvu [atlaist viņu brīvībā]. Bet meita, kaut arī viņa ir adoptēta, nekādā ziņā nevar tēvu piespiest [atlaist viņu brīvībā], turpretim šī [sieva] var pēc tam, kad viņa atsacījusi laulību, tāpat piespiest, it kā kad viņa nekad nebūtu bijusi apprecēta.

§ 138. Tā kā kalpībā esošie ir vergu vietā, tad, ja tos atlaiž brīvībā, [aizkarot] ar zizli, vai uzņemot pilsoņu sarakstā, vai atbrīvojot testāmentā, viņi kļūst par paštiesību personām.

§ 139. Tomēr šai gadījumā nepiemēro lex Aelia Sentia: tāpēc nemaz neizmeklējam, cik vecs ir tas, kas atlaiž un ko atlaiž brīvībā; tāpat arī ne to, vai brīvlaidējam ir kāds patrons vai kreditors. Neievēro pat ar Fufia Caninia likumu aprobežoto skaitli attiecībā uz šīm personām.

§ 140. Vēl vairāk: tie var iegūt brīvību pat pret tā gribu, kuŗa kalpībā atrodas, ja tos uzņem pilsoņu sarakstā, izņemot vienīgi to, ko tēvs ar remancipācijas nosacījumu nodevis kalpībā; jo šķiet, ka dažā ziņā tēvs paturējis pats sev tiesību, ka viņš viņu [dēlu] ar mancipāciju dabū atpakaļ. Ar uzņemšanu pilsoņu sarakstā neiegūst brīvību pret tā gribu, kuŗa mancipācijā viņš atrodas, arī tas, ko tēvs sakarā ar kādu noksālu sūdzību nodevis kalpībā, piem., ja tēvs notiesāts viņa dēļ par zādzību un atdevis viņu sūdzētāja mancipācijā, jo viņš tad sūdzētājam ir naudas vietā.

§ 141. Beidzot jāpiezīmē, ka pret tiem, kas atrodas mūsu kalpībā, nekādā ziņā nav atļauts izturēties apvainojoši, jo pretējā gadījumā mums jāatbild par injūriju. Bez tam ļaudis nepaliek ilgi kalpības stāvoklī, bet lielāko tiesu tikai formas pēc vienu acumirkli, izņemot gadījumu, ja tie mancipēti kādas noksālas sūdzības dēļ.

§ 142. Tagad pāriesim uz kādu citu iedalījumu. Jo no tām personām, kas neatrodas ne tēva (potestas), ne vīra varā (manus), ne arī kalpībā (mancipio), daži atrodas vai nu aizbildnībā, vai aizgādnībā; turpretim uz citām personām tā neattiecas. Tāpēc apskatīsim, kādas personas atrodas aizbildnībā, kādas aizgādnībā: tad sapratīsim [kādas ir] pārējās personas, kas nav pakļautas šīm tiesībām.

§ 143. Vispirms apskatīsim aizbilstamos.

§ 144. Tā tad vecākiem ir atļauts viņu varā esošiem bērniem iecelt ar testāmentu aizbildņus un proti: vīriešu kārtas bērniem, ja tie ir ne-

pilngadīgi, bet sieviešu kārtas, vienalga, vai tās ir pilngadīgas, vai nepilngadīgas, vai arī precējušās, jo senie [tiesībnieki] ir gribējuši, lai sievietes, arī pieaugušas, savas vieglprātības dēļ atrastos aizbildnībā.

§ 145. Tā tad ja kāds ar testāmentu iecēlis aizbildni savam dēlam un meitai, un ja abi kļuvuši pilngadīgi, tad dēls gan atbrīvojas no aizbildņa, bet meita paliek aizbildnībā, jo pēc lex Julia et Papia Poppaea sievietes tikai uz bērnu tiesību pamata kļūst brīvas no aizbildnības. Mēs tomēr piebilstam: izņemot vestālietes, kas jau pēc seno [tiesībnieku] uzskatiem sava svētnieku amata dēļ bij brīvas [no aizbildnības]: tā tas no teikts arī divpadsmit tabulu likumā.

§ 146. Saviem mazbērniem tikai tad varam ar testāmentu iecelt aizbildņus, ja saskaņā ar likumu viņi pēc mūsu nāves nekrīt atpakaļ sava tēva varā. Tā tad ja mans dēls manas nāves laikā ir manā varā, tad viņa mazbērniem pēc mana testāmenta nevarēs būt aizbildņa, lai gan viņi ir atradušies manā varā, proti tāpēc, ka pēc manas nāves viņi būs sava tēva varā.

§ 147. Kā daudzos citos gadījumos tos, kam vēlāk jāpiedzimst [postumus], uzskata par jau dzimušiem, tā arī šai gadījumā pieņem, ka postumiem, tāpat kā jau dzimušiem, var ar testāmentu iecelt aizbildņus, ja tikai viņi ir tādā stāvoklī, ka nonāktu mūsu varā, ja piedzimtu mums dzīviem esot.

§ 148. Virā varā esošai sievai un meitai, tāpat arī vedeklai, kas atrodas dēla varā, un arī meitas meitai var iecelt aizbildni.

§ 149. Vispareizāk aizbildni iecelt šādiem vārdiem: «Lūciju Titiju dodu saviem bērniem par aizbildni, vai dodu savai sievai par aizbildni.» Bet arī tad, ja būtu rakstīts: „lai Titijs ir par aizbildni maniem bērniem, vai manai sievai“, viņš būtu uzskatāms par pareizi ieceltu.

§ 150. Tomēr ir pieņemts, ka sieva, kas atrodas vīra varā, var izvēlēties sev aizbildni, t. i. viņai var atļaut, lai viņa izvēlas sev par aizbildni, ko grib, šādiem vārdiem: „savai sievai Titijai es atļauju izvēlēties aizbildni.“ Šai gadījumā sieva var izvēlēties sev aizbildni vai nu visām savām lietām, vai tikai vienai, vai divām.

§ 151. Starp citu, izvēles tiesība ir neaprobežota vai aprobežota.

§ 152. Neaprobežotu izvēles tiesību parasti piešķir tādā kārtā, kā nupat augšā teicām. Aprobežoto parasti piešķir tā: „savai sievai Titijai dodu tiesību tikai vienreiz izvēlēties aizbildni“, vai „dodu tiesību izvēlēties divreiz“.

§ 153. Šie izvēles veidi stipri atšķiras cits no cita. Jo sieva, kam ir neaprobežota izvēles tiesība, var izvēlēties aizbildni vienu, divas, trīs un vairākas reizes; turpretim tā, kurai ir aprobežota izvēles tiesība, ja viņai tā ir atļauta tikai vienreiz, var izvēlēties arī tikai vienreiz; ja atļauta divas reizes, var izvēlēties ne vairāk kā divreiz.

§ 154. Tos aizbildņus, kas iecelti ar testāmentu, minot vārdā, sauc par datīviem, bet tos, kas izvēlēti, par optīviem [aizbildņiem].

§ 155. Tiem, kam aizbildnis nav iecelts ar testāmentu, pēc divpadsmit tabulu likuma par aizbildņiem ir agnāti, un viņus sauc par likumiskiem (leģitīmiem) aizbildņiem.

§ 156. Agnāti ir saistīti radniecībā caur vīriešu kārtas personām, it kā kognāti no tēva puses, piem.: brālis no tā paša tēva, brāļa dēls vai dēla dēls, tāpat tēva brālis un tēva brāļa dēls un viņa dēla dēls. Bet tie, kas caur sieviešu kārtas personām saistīti kognātiskā radniecībā, nav agnāti, bet citādā radniecībā pēc dabiskām tiesībām. Tā tad starp mātes brāli un māsas dēlu nepastāv agnācija, bet kognācija. Tāpat tēva un mātes māsas dēls nav mans agnāts, bet kognāts, un otrādi: arī es neesmu viņam radnieks pēc tām pašām tiesībām, jo bērni seko tēva, nevis mātes ģimenei.

§ 157. Senāk gan, ciktāl tas attiecas uz divpadsmit tabulu likumu, arī sievietēm bij agnāti par aizbildņiem. Bet vēlāk izdeva Klaudija likumu (lex Claudia), kas attiecībā uz sievietēm atcēla agnātu aizbildnību. Tāpēc vīriešu kārtas nepilngadīgam bērnam gan ir par aizbildni viņa pilngadīgais brālis vai tēva brālis, turpretim sievietei tāds nevar būt par aizbildni.

§ 158. Agnācijas tiesība izbeidzas ar capitis diminutio (tiesiskās spējas mazināšanos), bet kognācijas tiesības ar to nepārgrozās, jo civilo tiesību princips var iznīcināt civilās, bet ne dabiskās tiesības.

§ 159. Capitis diminutio ir agrākā tiesiskā stāvokļa (status) pārgrozījums, kas notiek trejādā veidā, jo capitis diminutio ir vai nu maxima (lielākā), vai minor (mazākā), ko citi sauc par media (vidējo), vai minima (vismazākā).

§ 160. Capitis diminutio maxima ir tad, ja kāds reizē zaudē ir pilsoņu tiesības, ir brīvību, kā tas notiek ar necenzētiem — — —. Arī sievietes pēc Klaudija [ierosinātā] senāta lēmuma kļūst par to kungu vērdzenēm, pret kuŗu gribu un aizliegumu tās dzīvojušas ar viņu vergiem.

§ 161. Capitis diminutio minor jeb media iestājas tad, kad zaudē pilsoņu tiesības, bet patur brīvību, kā tas notiek ar tiem, kam atņemta ūdens un uguns tiesība.

§ 162. Capitis diminutio minima iestājas tad, kad paliek ir pilsoņu tiesības, ir brīvība, bet pārgrozās personas tiesiskais stāvoklis (status); tas notiek ar tiem, kuŗus adoptē, tāpat ar tiem, kas noslēdz koemciju, vai ko nodod mancipijā, vai ko atbrīvo no mancipijas; tā tad katrreiz, kad kādu mancipē vai atbrīvo, iestājas capitis diminutio.

§ 165. Nevien abas lielākās capitis diminutiones lauž agnācijas tiesības, bet arī capitis diminutio minima; tāpēc, ja no diviem bērniem tēvs vienu emancipējis, pēc viņa nāves neviens no viņiem nevarēs būt otram par aizbildni pēc agnācijas tiesībām.

§ 164. Bet ja aizbildnība nonāk līdz agnātiem, tad tie nekļūst par aizbildņiem visi uzreiz, bet tikai tie, kas atrodas vistuvākā [radniecības] pakāpē.

§ 165. Pēc tā paša divpadsmit tabulu likuma aizbildnība par brīvībā atlaistām sievietēm un atlaistiem nepieaugušiem vīriešiem pieder patroniem un viņu bērniem; arī šo aizbildnību sauc par likumisku ne tāpēc, ka minētā likumā būtu sīki noteikumi par šo aizbildnību, bet tāpēc ka sakarā ar [tiesībnieku] iztulkojumu ir pieņemts to saprast tā, it kā tā būtu ieviesta ar likuma burtu; taisni tāpēc, ka abēja dzimuma brīvībā atlaisto mantojumi, ja viņi mira neatstādami testāmentu, pēc minētā likuma piederēja patroniem un viņu bērniem, senie [tiesībnieki] domāja, ka minētais likums ir gribējis, lai viņiem pieder arī aizbildnība, jo tas noteica, lai tie paši agnāti, ko tas aicināja pie mantojuma, būtu arī par aizbildņiem.

§ 166. [Fiduciārā aizbildnība.] Pēc patronu aizbildnības parauģa ir pieņemta vēl kāda cita aizbildnība, ko savukārt sauc par likumisku. Jo kas savu nepilngadīgo dēlu, vai dēla dēlu, vai dēla dēla dēlu, vai savu meitu, vai meitas meitu, vai meitas meitas meitu, vienalga, pilngadīgu vai nepilngadīgu, ir nodevis kādam citam kalpībā, lai viņam tos remancipētu, un remancipētus ir atlaidis brīvībā, kļūst par viņu likumisko aizbildni.

§ 166a. Ir arī citi aizbildnības veidi, ko sauc par fiduciāriem, t. i. tādi, kas mums piekrīt tāpēc, ka esam atlaidusi brīvībā kādu brīvu ģimenes locekli, ko viņa augšupējais radnieks [tēvs] vai koemcinātors ir mancipējis.

§ 167. Bet aizbildnība pār nepilngadīgiem latīņiem vai latīnietēm nepieder vis tiem, kas atlaidusi viņus brīvībā, bet tiem, kuŗu kviritārā īpašumā viņi ir atradušies pirms brīvlaišanas. Ja tāpēc kāda verdzene pēc kviritu tiesībām ir tava, bet pēc bonitārām tiesībām mana, un ja tikai es esmu atlaidis viņu brīvībā, bet ne arī tu, tad viņa var kļūt par latīnieti, un viņas mantojums pieder man, bet aizbildnība pār viņu tev, jo tā to nosaka lex Junia. Tā tad ja kādu verdzeni ir padarījis par latīnieti tas, kuŗa bonitārā un kviritārā īpašumā viņa ir atradusies, tad viņam pieder kā mantojums, tā aizbildnība.

§ 168. Agnātiem, patroniem un liberorum capitum atbrīvotājiem ir atļauts in iure cedēt citiem aizbildnību pār sievietēm; turpretim nav atļauts cedēt aizbildnību pār nepilngadīgiem: tā nešķiet būt apgrūtiņoša, jo izbeidzas ar pilngadības sasniegšanu.

§ 169. To, kam cedē aizbildnību, sauc par cessicius tutor.

§ 170. Pēc viņa nāves vai pēc capitū diminutio aizbildnība atgriežas atpakaļ pie tā aizbildņa, kas bij to cedējis; ja arī cedents pats ir miris, vai viņa tiesiskais stāvoklis ir pazemināts (capite diminutus),

tad cesicijs zaudē aizbildnību, un tā atgriežas pie tā, kas pēc cedenta būtu bijis tuvākā pakāpē aizbildnības ziņā.

§. 171. Attiecībā uz agnātiem tagad vairs nevar runāt par šo cesīcija tutela, jo agnātu aizbildnība pār sievietēm ir atcelta ar Klaudija likumu.

§ 172. Bet arī fiduciāriem [aizbildņiem] pēc dažu domām nav tiesības cedēt aizbildnību, jo viņi šo nastu paši uzņēmušies. Ja arī to nepieņemam, tomēr to nevar apgalvot par to agnātisko augšupējo radnieku, kas savu meitu, meitas meitu vai meitas meitas meitu nodevis kādam citam kalpībā ar nosacījumu, lai to viņam remancipē, un pēc remancipācijas atļaidis viņu brīvībā, jo tas uzskatāms arī par likumisku aizbildni, kam jāparāda gods tāpat kā patronam.

§ 173. Bez tam ar senāta lēmumu sievietēm atļauts izlūgties sev citu aizbildni prombūtnē esošā vietā; kad viņas šo otru aizbildni ir izlūgušās, pirmais zaudē savu aizbildņa stāvokli, neievērojot to, cik ilgi viņš ir prombūtnē.

§ 174. Bet ar izņēmumu, ka prombūtnē esošā patrona vietā brīvlaistā nedrīkst izlūgties aizbildni.

§ 175. Patrona vietā mums ir arī tas augšupējais radnieks, kas ieguvis likumisku aizbildnību pār viņam remancipētu meitu, vai meitas meitu, vai meitas meitas meitu, atlaižot to brīvībā. Viņa bērni ieņem fiduciāra aizbildņa vietu; turpretim patrona bērni iegūst to pašu aizbildnību, kāda bijusi viņu tēvam.

§ 176. Bet dažreiz arī prombūtnē esošā patrona vietā var izlūgties aizbildni, piem., mantojuma pieņemšanai.

§ 177. To pašu senāts ir nolēmis par patrona nepilngadīgo dēlu.

§ 178. Jo arī ar lex Julia de maritandis ordinibus tai sievietei, kas atrodas nepilngadīgas [personas] likumiskā aizbildnībā, atļauts pūra nodibināšanas nolūkā izlūgties sev aizbildni no pilsētas prētora.

§ 179. Patrona dēls, ja arī viņš ir nepilngadīgs, kļūst par brīvībā atļautās aizbildni, bet nevienā lietā viņš nevar kļūt par auktoru, jo viņš pats nedrīkst tiesiski darboties bez aizbildņa piekrišanas.

§ 180. Tāpat tai [sievietei], kas atrodas gara slimnieka vai mēmā likumiskā aizbildnībā, ar senāta lēmumu ir atļauts pūra nodibināšanai izlūgties sev aizbildni.

§ 181. Ir acīm redzams, ka šais gadījums patrona un patrona dēla aizbildnība paliek neaizkarta.

§ 182. Bez tam senāts ir nolēmis: ja kāda vīriešu vai sieviešu kārtas nepilngadīgā aizbildni atlaiž no aizbildnības kā aizdomās turētu, vai atbrīvo no tās kāda tiesiska iemesla dēļ, viņa vietā jāieceļ cits aizbildnis, pie kam agrākais zaudē aizbildnību.

§ 183. Viss tas notiek kā Romā, tā provincēs, proti, provincēs aizbildnis ir jāizlūdzas no provinces priekšnieka.

§ 184. Senāk, kad vēl lietoja legis actiones, iecēla aizbildni arī tā iemesla dēļ, ka starp aizbildni un starp sievieti vai nepilngadīgo bij jānotiek legisakcijai; tā kā aizbildnis pats savā lietā nevarēja būt tiesnesis, tad iecēla citu, kuŗa klātbūtnē notika legis actio; šo sauca par prētorisko aizbildni, jo viņu iecēla pilsētas prētors. Pēc tam, kad legis actiones ir atceltas, pēc dažu domām šis aizbildņa iecelšanas veids ir pavisam izzudis; turpretim citi pieņem, ka tas arī vēl tagad ir lietojams iudicium legitimum gadījumā.

§ 185. Ja kādam nemaz nav aizbildņa, tad Romā viņam uz lex Atilia pamata pats pilsētas prētors un tautas tribūnu vairākums iecēl aizbildni, ko sauca par tutor Atilianus; turpretim provincēs to [iecel] provinces priekšnieki, pamatojoties uz lex Julia un Titia.

§ 186. Tāpēc tam, kam ar testāmentu iecelts aizbildnis ar nosacījumu vai noteiktu sākuma termiņu, var iecelt aizbildni, kamēr nosacījums vai termiņš vēl nav iestājies; tāpat, ja viņš ir iecelts bez nosacījuma un termiņa, kamēr vēl neviens nav kļuvis par mantinieku, uz šī likuma pamata ir jāizlūdz aizbildnis starplaikam; tas zaudē savu aizbildņa stāvokli pēc tam, kad kāds uz testāmenta pamata ir kļuvis par aizbildni.

§ 187. Arī tad, ja ienaidnieki sagūstījuši aizbildni, pēc šiem likumiem var izlūgties aizbildni; tas zaudē savu aizbildņa stāvokli, ja sagūstītais atkal atgriežas dzimtenē, jo atgriezies viņš atkal atdabū aizbildnību pēc ius postliminii.

§ 188. No tā redzam, cik dažādi ir aizbildnības veidi; bet ja prasīsim, cik daudzās šķirās tie iedalāmi, tad būs ilgi jāpārdomā, jo par šo jautājumu arī senie [tiesībnieki] daudz strīdējās. Tā kā mēs esam rūpīgāk iztirzājuši šo jautājumu gan edikta tulkojumā, gan tais grāmatās, kuŗas esam sarakstījuši pēc Kvinta Mūcija darbiem, tad še pietiek ar atgādinājumu, ka pēc dažu, piem., Kvinta Mūcija domām, ir 5, pēc dažu, piem., Servija Sulpicija, 5, pēc citu, piem., Labeona domām, 2 šķiras; vēl citi pieņēma, ka ir tikpat šķiru, cik veidu.

§ 189. Ka nepilngadīgie atrodas aizbildnībā, tas pēc visu valstu tiesībām ir tāpēc, ka tas atbilst dabiskam prātam: to, kas nav pieaudzis, vada kāda cita aizbildnība. Nav gandrīz nevienas valsts, kuŗā agnātiem augšupējiem radniekiem nebūtu atļauts saviem nepieaugušiem bērniem ar testāmentu iecelt aizbildni; lai gan — kā augšā esam teikuši — šķiet, ka tikai Romas pilsoņiem ir vara pār saviem bērniem.

§ 190. Ka pieaugušas sievietes atrodas aizbildnībā, tam, šķiet, nav nekāda attaisnojuma, jo vispār pieņemtais attaisnojums — ka sievietes sava rakstura vieglprātības dēļ pa lielāku daļu tiek pieviltas, un ka tāpēc ir taisnīgi, ka viņas vada ar aizbildņa autoritāti — ir vairāk šķietams nekā patiess; jo pieaugušas sievietes pašas ved savas lietas, un dažos

gadījumos aizbildnis tikai formas pēc iestājas ar savu autoritāti; bieži prētors piespiež viņu kļūt par auktoru pat pret viņa gribu.

§ 191. Tāpēc arī sieviete nevar pret aizbildni aizbildnības dēļ celt sūdzību; bet kur aizbildņi pārzina aizbilstamo lietas, tur viņi dod aizbilstamiem, kļūstot pilngadīgiem, norēķinu aizbildnības sūdzībā.

§ 192. Patronu un agnātisko augšupējo radnieku likumiskai aizbildnībai ir gan zināma nozīme, ko redzam no tā, ka viņus nevar piespiest iestāties ar savu autoritāti testāmenta taisīšanā, ne mancipējamu lietu atsavināšanā, ne saistību uzņemšanā, atskaitot gadījumu, kad ir svarīgs iemesls atsavināt mancipējamās lietas vai uzņemties saistības. Viss tas ir noteikts viņu pašu interesēs, lai viņiem, kam pieder bez testāmentu mīrušo sievu mantojumi, neatņemtu mantojumu sakarā ar testāmentu un lai viņi nesāņemtu mazāk vērtīgu mantojumu sakarā ar vērtīgāko lietu atsavināšanu un parādu taisīšanu.

§ 193. Peregrīnu sievietes neatrodas tādā aizbildnībā kā piemums; tomēr lielāko tiesu [viņas] ir it kā aizbildnībā, piem., bitiniešu likums nosaka, ka noslēdzot ar sievietēm kādu tiesisku darījumu, par auktoru jābūt viņas vīram vai viņas pieaugušam dēlam.

§ 194. Brīvi dzimušas sievietes atbrīvo no aizbildnības pēc triju bērnu tiesībām; turpretim brīvlaistas, vai tās, kas atrodas patrona vai viņa bērnu likumiskā aizbildnībā — pēc četru bērnu tiesībām, jo arī visas citas sievietes, kam ir kādas citas šķiras aizbildņi, piem., atliāni vai fiduciāri, atbrīvojas pēc triju bērnu tiesībām.

§ 195. Brīvlaistai sievietei var dažādā ceļā būt kādas citas šķiras aizbildnis, piem., ja viņu ir atlaidusi brīvībā sieviete; tāpēc viņai jāizlūdzas aizbildnis pēc lex Julia et Titia, jo patroneses nevar būt par aizbildnēm.

§ 195a. Ja viņu atlaidis brīvībā vīrietis, un ja viņa ar tā piekrišanu noslēgusi koemciju, bet pēc tam remancipēta un atlaista brīvībā, tad viņai gan vairs patrons nepaliek par aizbildni, bet par tādu kļūst tas, kas viņu atlaidis brīvībā un ko sauc par fiduciāro aizbildni.

§ 195b. Tāpat, ja patrons vai viņa dēls ir jāvušies adoptēties, viņai pēc lex Atilia vai Julia et Titia jāizlūdzas aizbildnis.

§ 195c. Līdzīgā kārtā uz to pašu likumu pamata brīvlaistai jāizlūdzas aizbildnis, ja patrons ir miris un savā ģimenē nav atstājis nevienu vīriešu kārtas bērnu.

§ 196. Vīriešu kārtas bērnus, līdz ko tie pieauguši, atbrīvo no aizbildnības. Bet Sabīns un Kasijs, kā arī citi mūsu skolotāji par pieaugušu uzskata to, kuŗa izskats rāda, ka viņš ir pieaudzis un spēj radīt bērnus; attiecībā uz tiem, kas nespēj sasniegt vīrišķību, piem., spadones, jāievēro tas vecums, kuŗā mēdz iestāties vīrišķība. Bet pretējo skolu piekritēji domā, ka vīrišķība noteicama pēc gadiem, t. i. par pieaugušu jāuzskata tas, kas sasniedzis 14 gadu vecumu.

§ 197. — — — ja [nav] sasniedzis tādu vecumu, kad viņš pats var rūpēties par savām lietām. Kā augšā norādījām, šādu noteikumu ievēro arī peregrīnu ciltis.

§ 198. Aiz tiem pašiem iemesliem arī provinču priekšnieki iecel aizgādņus.

§ 199. Lai aizbildņi un aizgādņi nepatērētu vai nesamazinātu aizbilstamo un gādībā esošo mantu, prētors rūpējas, lai tikpat aizbildņi kā aizgādņi to nódrošinātu.

§ 200. Bet tas nav vajadzīgs visos gadījumos; nav spiesti dot nodrošinājumu ne testamentā ieceltie aizbildņi, jo pats testātors ir atzinis viņu uzticību un rūpību, ne arī tie aizgādņi, kam aizgādņība nepiekrīt pēc likuma, bet kuņus iecēlis konsuls, vai prētors, vai provinces priekšnieks. Viņi nav spiesti dot nodrošinājumu lielāko tiesu tāpēc, ka viņi jau ir izraudzīti kā pietiekoši turīgi.

Otrais komentārs.

§ 1. Iepriekšējā komentārā iztīrājām personu tiesības, tagad apskatīsim lietas, kas ir vai nu mūsu īpašumā, vai ārpus tā.

§ 2. Lietu pamata iedalījumā ir divas šķiras: dažas ir dievišķo, citas cilvēcisko tiesību lietas.

§ 3. Dievišķo tiesību lietas ir svētas (*res sacrae*) un svētītas (*religiosae*).

§ 4. Svētas ir tās lietas, kas nolemtas augšzemes dieviem; svētītas, kas atstātas apakšzemes dieviem.

§ 5. Bet par svētu kļūst kāda lieta tikai tad, ja to atzinusi Romas tauta, piem., izdodot par to likumu vai taisot senāta lēmumu.

§ 6. Par svētītu mēs padarām lietu ar savu gribu, apbedīdami mironi mums piederošā zemē, ja vien mums pienākas šī miroņa apbedīšana.

§ 7. Bet lielākā daļa [tiesībnieku] domā, ka provincē zeme nekļūst svētīta, jo tur zemes īpašuma tiesības pieder Romas tautai vai ķeizaram; turpretim mums ir tikai valdījums vai lietojums; tomēr katrā ziņā šāda [kapu] vieta, kaut arī tā nav svētīta, tiek uzskatīta par svētītu; arī tas, kas provincē nav iesvētīts ar Romas tautas autoritāti, īstenībā nav svēts, tomēr tiek uzskatīts par tādu.

§ 8. Arī lietas ar svētu nozīmi, piem., mūri un vārti, dažā ziņā ir dievišķo tiesību lietas.

§ 9. Dievišķo tiesību lietas nav nevienas [personas] manta; turpretim cilvēcisko tiesību lietas lielāko tiesu ir kādas [personas] īpašums. Bet tās var arī nebūt kādas [personas] manta; piem., mantojuma masa, ka-

mēr kāds nav kļuvis par mantinieku, nav nevienam piederoša manta — — — —

§ 10. Cilvēcisko tiesību lietas ir vai nu publiskas, vai privātas.

§ 11. Publiskas lietas nav nevienas [personas] manta, jo tās uzskatāmas par tādām, kas pieder visai [cilvēku] kopībai; privātas lietas ir tās, kas pieder atsevišķiem cilvēkiem.

§ 12. Bez tam dažas lietas ir ķermeniskas, citas bezķermeniskas.

§ 13. Ķermeniskas ir tās, ko var aizkart, piem., zeme, vergs, drēbes, zelts, sudrabs un, beidzot, neskaitāmas citas lietas.

§ 14. Bezķermeniskas ir tās, ko nevar aizkart; pie tām pieder tās, kas pastāv tiesībā, piem., mantojums, ususfructus un jebkādā kārtā noslēgtas saistības. Nav svarīgi, ka mantojumā ietilpst ķermeniskas lietas, jo arī augļi, ko iegūstam no zemes, ir ķermeniski; kā arī tas, kas mums pienākas no kādas saistības, lielāko tiesu ir ķermenisks, piem., zemes gabals, vergs vai nauda, bet paša mantojuma tiesība, ususfructus un saistības tiesība ir bezķermeniska. Tāda paša rakstura ir arī pilsētnieku un zemnieku nekustama īpašuma tiesības.

§ 14a. Bez tam lietas ir vai nav mancipējamas.

§ 14b. Pie res mancipi pieskaitāmi vergi, vērši, zirgi, ēzeļi, mūļi un zemes gabali, kā arī ēkas uz Itālijas zemes — — — — pilsētas servitūti nav mancipējami. Tāpat nav mancipējamas zemes, no kuņām jādod tiesas un mesli.

§ 15. Mūsu skolotāji domā, ka mājkustoņus, kuņus mēdz pieradināt, var mancipēt tūlīt pēc dzimšanas. Turpretim Nerva un Prokuls un pārējie pretējās skolas autori domā, ka tie ir mancipējami tikai pēc pieradināšanas, un ja pārāk lielas zvēribas dēļ tos nevar pieradināt, tad šķiet, tie kļūst mancipējami, kad sasniedz to vecumu, kuņā tos parasti mēdz pieradināt.

§ 16. Bet meža zvēri, kā lāči un lauvas, tāpat tie, kas pieskaitāmi meža zvēriem, kā ziloņi un kamēļi, nav mancipējami; tāpēc nav svarīgi, ka arī šos dzīvniekus mēdz savaldīt ar jūgu un pavadu, jo tie vēl nemaz nebij pazīstami tai laikā, kad noteica, ka dažas lietas ir, bet dažas nav mancipējamas.

§ 17. Tāpat gandrīz visas bezķermeniskas lietas nav mancipējamas, izņemot lauku servitūtus, jo pēdējie ir mancipējami, kaut gan pieder pie bezķermeniskām lietām.

§ 18. Bet ir liela starpība starp mancipējamām un nemancipējamām lietām.

§ 19. Jo nemancipējamas lietas jau ar nodošanu vien kļūst par pilnīgu otra [cilvēka] īpašumu, ja vien tās ir ķermeniskas un tāpēc tādās, ko var nodot.

§ 20. Ja es tev esmu nodevis uzvalku, vai zeltu, vai sudrabu,

vienalga, uz pārdevuma, dāvinājuma vai kāda cita pamata, tad lieta tūlī kļūst par tavu [īpašumu], ja vien es esmu tās kungs.

§ 21. Tas pats ir ar provinces zemēm, no kuŗām vienas sauc par praedia stipendiaria, otras — praedia tributaria. Praedia stipendiaria ir zemes, kas atrodas tādās provincēs, ko uzskata par Romas tautas īpašumu; praedia tributaria ir zemes tais provincēs, kuŗas atzīst par ķeizara īpašumu.

§ 22. Mancipējamas lietas ir tās, ko atdod otram ar mancipiju, tāpēc tās arī sauc par mancipējamām; bet tāds pats spēks kā mancipācijai ir arī in iure cesijai.

§ 23. Kā notiek mancipācija, to atstāstijām iepriekšējā komentārā.

§ 24. In iure cesija notiek šādā kārtā: pie kāda Romas tautas maģistrāta, piem., pie pilsētas vai peregrīnu prētora, [ierodas] tas, kam lietu in iure cedē un, šo lietu rokā turēdams, saka tā: «es apgalvoju, ka šis vergs pēc kvirītu tiesībām pieder man.» Kad tas ir vindicējis, prētors vaicā tam, kas cedē, vai viņš vindicē pretim; ja pēdējais to noliedz vai cieš klusu, tad prētors šo lietu piespiež tam, kas vindicējis; to sauc par legis actio. To var izdarīt arī pie provinces priekšniekiem.

§ 25. Tomēr lielāko tiesu gandrīz vienmēr lieto mancipāciju, ko varam izdarīt paši draugu klātbūtnē, un nav vajadzīgs griezties pie prētora vai provinces priekšnieka, kas savienots ar lielākām grūtībām.

§ 26. Turpretim, ja kāda mancipējama lieta nav ne mancipēta, ne arī in iure cedēta — — — — —

§ 27. Beidzot jāatgādina, ka — — — provinces zeme nav mancipējama.

§ 28. Ir skaidrs, ka bezķermeniskas lietas nevar nodot.

§ 29. Pilsētas servitūtus var vienīgi in iure cedēt, turpretim lauku servitūtus var arī mancipēt.

§ 30. Uzufuktu var tikai in iure cedēt: jo īpašuma kungs (dominus proprietatis) var otram in iure cedēt uzufuktu tā, ka viņam ir uzufukts, bet pats patur kailu proprietāti (nudam proprietam). In iure cedējot savu uzufuktu īpašuma kungam, uzufuktuārs panāk, ka uzufukts no viņa nošķiras un savienojas ar proprietāti. Bet in iure cedējot kādam citam, viņš patur savu tiesību, jo tādai cesijai nav nekāda tiesiska spēka.

§ 31. Tas ir tā tikai itaļu zemēs, jo šie zemes gabali ir mancipējami un cedējami in iure; bet ja kāds gribētu uz provinces zemēm nodibināt lietojuma tiesības (usumfructum) vai tiesību iet, vai dzīt lopus, vai novadīt ūdeni, vai būvēt, vai aizliegt būvēt augstāku ēku, vai aizliegt kaimiņam aizsegt gaismu, vai kādu citu līdzīgu tiesību [servitūtu], tad viņš to var izdarīt ar ligumiem un stipulācijām, jo šie zemes gabali nav mancipējami, ne arī cedējami in iure.

§ 32. Bet tā kā uzufruktu var nodibināt arī uz vergiem un citiem dzīvniekiem, tad jāsecina, ka uzufruktu uz tiem var nodibināt arī provincēs ar in iure cesiju.

§ 33. Bet apgalvodami, ka uzufrukts pieļauj tikai in iure cesiju, neesam izteikušies neapdomīgi, lai gan arī ar mancipāciju to var nodibināt tādā kārtā, ka uzufruktu atvelk no mancipējamā īpašuma (propriētāte); jo nemancipē vis pašu uzufruktu, bet to atvelk, mancipējot īpašumu, kāpēc iznāk, ka vienam paliek lietojums, otram — īpašums.

§ 34. Arī mantojums pielaiž it kā in iure cesiju.

§ 35. Ja tas, kam pieder mantojums ab intestato pēc likuma, to pirms mantojuma iegūšanas, t. i. pirms viņš kļuvis mantinieks, cedē in iure kādam citam, tad tas, kam viņš in iure cedējis, kļūst par mantinieku, tāpat, it kā kad viņš ar likumu būtu aicināts pie mantojuma; turpretim, ja viņš cedē pēc tam, kad uzņēmies saistību, viņš pats paliek par mantinieku un ir atbildīgs kreditoriem, bet parādi izbeidzas: tādā kārtā mantinieka parāddnieki iegūst labumu, bet mantojuma masa pāriet uz to, kam mantojums cedēts, it kā kad atsevišķas lietas viņam būtu atsevišķi in iure cedētas.

§ 36. Ja ar testamentu iecelts mantinieks pirms mantojuma pieņemšanas to in iure cedē kādam citam, tad tam nav nekāda tiesiska spēka; bet ja viņš cedē pēc mantojuma pieņemšanas, tad notiek tas pats, ko nupat teicām par to, kam pieder mantojums ab intestato pēc likumiskas mantošanas tiesībām, ja viņš in iure cedē pēc tam, kad uzņēmies saistību.

§ 37. To pašu pieņem pretējās skolas autori arī par neatvairāmiem mantiniekiem, jo, kā šķiet, nav nekādas starpības, vai kāds kļūst par mantinieku, pieņemot mantojumu vai pret savu gribu; kā tas ir, būs redzams attiecīgā vietā. Bet mūsu skolotāji domā, ka ja neatvairāmais mantinieks cedē mantojumu in iure, tam nav nekāda tiesiska spēka.

§ 38. Saistības, lai kā tās būtu cēlušās, nepieļauj nevienu no šīm pārejas formām. Jo ja es gribētu, lai to, ko man kāds ir parādā, viņš būtu tev parādā, tad es nevaru to izdarīt ne ar vienu no tām formām, ar kādām ķermeniskas lietas var atdot kādam citam; bet ir vajadzīgs, lai tu uz manu pavēli saņemsi no viņa apsolījumu, kam tad ir tādas sekas, ka viņš atbrīvojas no pienākuma pret mani un no šī laika kļūst tev atbildīgs. To sauc par saistības novācību.

§ 39. Bez šīs novācības tu nevarēsi savā yārdā sūdzēt, bet tev vajadzēs darboties manā personā, it kā tu būtu mans kognitors vai prokurators.

§ 40. Tagad jāatgādina, ka peregrīniem ir tikai viena veida īpašums (dominium), jo kāds vai nu ir, vai nav īpašnieks (dominus). Pie šādām tiesībām agrāk turējās arī romieši, jo vai nu kāds bij īpašnieks pēc kviritu tiesībām, vai arī tas nebij uzskatāms par īpašnieku. Bet vē-

lak īpašumu dalīja tā, ka viens varēja būt īpašnieks pēc kviritu tiesībām, turpretim otrs varēja [šo lietu] turēt pēc bonitārām tiesībām.

§ 41. Jo ja es tev neesmu mancīpējamu lietu ne mancīpējis, ne in iure cedējis, bet tikai nodevis, tad šī lieta gan kļūst tava, bet pēc kviritu tiesībām paliek mana, kamēr tu to valdot nebūsi ieguvis [par īpašumu] ar ieilgumu; jo pēc pabeigta ieilguma lieta ar pilnām tiesībām būs tava, t. i. tā kļūs tavs bonitārais un kviritārais īpašums, it kā tā būtu mancīpēta vai in iure cedēta.

§ 42. Kustamu lietu ieilgums beidzas gada laikā, turpretim zemes gabala vai ēkas — divos gados; tā to ir noteicis divpadsmit tabulu likums.

§ 43. Ar ieilgumu varam iegūt arī citas lietas, ko mums nodevis neīpašnieks, vienalga, vai tās ir, vai nav mancīpējamas, ja vien esam tās saņēmuši labā ticībā, turēdami to, kas nodod, par īpašnieku.

§ 44. Domājams, ka tas ir pieņemts tādēļ, lai īpašumu attiecības pret lietām pārāk ilgi nepaliktu nezināmas, jo īpašniekam, lai viņš uzmeklētu savu lietu, pietiek ar 1 vai 2 gadu laiku, kas valdītājam piešķirts iegūšanai ar ieilgumu.

§ 45. Bet dažreiz ir tā, ka lai gan kāds valda svešu lietu vislabākā ticībā, viņš tomēr to nekad neiegūst ar ieilgumu; piem.: ja kāds valda nozagtu vai ar varu atņemt lietu; jo nozagtas lietas iegūšanu ar ieilgumu aizliedz divpadsmit tabulu likums, bet ar varu atņemtās lietas — *lex Julia et Plautia*.

§ 46. Arī provinces zemes gabali nav iegūstami ar ieilgumu.

§ 47. Tāpat senāk nevarēja iegūt ar ieilgumu mancīpējamas lietas, kas piederēja agnātu aizbildnībā esošai sievietei, ja vien tā pati tās nebij nodevusi ar aizbildņa piekrišanu; tā tas bij noteikts ar divpadsmit tabulu likumu.

§ 48. Tāpat ir skaidrs, ka nevar iegūt ieilguma ceļā brīvniekus un svētas un svētītas lietas.

§ 49. Ja parasti mēdz sacīt, ka zagtas un ar varu atņemtās lietas iegūt ar ieilgumu aizliedz divpadsmit tabulu likums, tad tas neattiecas uz to vien, ka ar ieilgumu nevar iegūt ne pats zaglis, ne arī tas, kas tās ar varu atņēmis (jo viņš jau cita iemesla dēļ nevar iegūt ar ieilgumu, proti tāpēc, ka valda [jaunā ticībā]), bet arī nevienam citam nav tiesības tās iegūt ar ieilgumu, kaut arī viņš tās būtu pircis labā ticībā.

§ 50. Tāpēc attiecībā uz kustamām lietām reti gadās, ka labtīcīgs valdītājs var iegūt ar ieilgumu, jo tas, kas svešu lietu ir pārdevis un nodevis, izdara zādzību; tas pats notiek arī tad, ja [lietu] nodod uz kāda cita pamata. Tomēr dažreiz var būt arī citādi: ja mantinieks pārdod vai atdāvina mantojuma atstājējam patapinātu, vai izīrētu, vai glabājumā nodotu lietu, domādams, ka tā pieder pie mantojuma, tad viņš neizdara

zādzību; tāpat ja tas, kuŗa lietošanā atrodas verdzene, pārdod vai atdāvina viņas bērnu, domādams par savu, tad tas neizdara zādzību, jo zādzību nevar izdarīt bez zagšanas nolūka. Arī citādi var gadīties, ka kāds, nebūdams vainīgs zādzībā, atdod svešu lietu kādam citam un panāk, ka valdītājs to var iegūt [par īpašumu] ar ieilgumu.

§ 51. Arī sveša zemes gabala valdījumu var iegūt bez vardarbības, piem., tāpēc, ka īpašnieka nolaidības dēļ tas ir pamests, vai tāpēc, ka īpašnieks ir miris bez mantinieka, vai ilgu laiku ir bijis prombūtnē: jo ja tas ir atdots kādam citam, kas to saņēmis labā ticībā, tad valdītājs to var iegūt [par īpašumu] ar ieilgumu; un kaut arī tas, kas ieguvis pamestu valdījumu, zinātu, ka tas ir svešs zemes gabals, tomēr tas ne-traucētu labticīgu valdītāju iegūt ar ieilgumu, jo ir atmests to [tiesībnieku] uzskats, ka arī zemes gabals var būt par zādzības priekšmetu.

§ 52. Bet gadās otrādi, ka tas, kas zina, ka valda svešu lietu, iegūst to ar ieilgumu; piem., ja kāds sāk valdīt kādu mantojuma masas lietu, kuŗas valdījumu mantinieks vēl nav ieguvis, jo [tādai personai] ir atļauts iegūt ar ieilgumu, ja vien minētā lieta ir iegūstama ar ieilgumu. Šo valdījuma un uzukapījas (ar ieilgumu iegūšanas) veidu sauc par usucapio pro herede.

§ 53. Šī iegūšana ir tik tālu atļauta, ka pat zemes gabalus var iegūt ar ieilgumu gada laikā.

§ 54. Ja šai gadījumā arī zemes gabalus atļauj iegūt ar ieilgumu gada laikā, tas ir tāpēc, ka senāk domāja, ka ar mantojuma masas valdījumu var iegūt pašu mantojumu ar ieilgumu, proti gada laikā, jo divpadsmit tabulu likums gan noteica zemes gabaliem divgadīgu, bet visām pārējām lietām viengadīgu ieilgumu. Tā tad šķita, ka mantojums piederēja pie šīm pārējām lietām, jo tas nav ne ķermeniska lieta, ne zemes gabals; lai gan vēlāk ir pieņemts, ka pašus mantojumus nevar iegūt ar ieilgumu, tomēr attiecībā uz visām mantojamām lietām, arī uz zemes gabaliem, ir palicis [spēkā] gada ieilgums.

§ 55. Bet ja vispār pieļauts tik netaisns valdījums un ieilgums, izskaidrojams ar to, ka senči gribēja, lai mantojumus pieņemtu pēc iespējas drīzāk, lai būtu, kas ziedo mirušiem, ko tai laikā ļoti rūpīgi ievēroja, un lai kreditoriem būtu, no kā prasīt, kas viņiem pienākas.

§ 56. Šo valdījuma un ieilguma veidu sauc arī par lukrātīvu [peļņu nesošu], jo šie katrs iegūst peļņu, zinādams, ka viņš valda svešu lietu.

§ 57. Tagad šis veids vairs nav lukrātīvs, jo ķeizara Hadriāna ierosināts senāts ir nolēmis, ka šādi ieilguma [ceļā notikuši] ieguvumi atsaucami; tāpēc mantinieks no tā, kas ieguvis lietu ar ieilgumu, var to atprasīt ar mantojuma sūdzību, it kā tā nebūtu iegūta ar ieilgumu.

§ 58. Bet ja ir kāds heres necessarius, tad ipso iure neko nevar iegūt ar ieilgumu pro herede.

§ 59. Vēl tagad uz citiem pamatiem var ieilguma ceļā iegūt apzi-

nāti svešu lietu: jo kas savu lietu ir kādam atdevis pēc uzticības līguma ar mancipāciju vai in iure cedējis, tad — ja viņš pats to valdījis — var to iegūt ar ieilgumu un, proti, gada laikā, kaut arī tas būtu zemes gabals. Šo ieilguma iegūšanas veidu sauc par usureceptio (atpakaļiegūšana ar ieilgumu), tāpēc ka ar ieilgumu iegūstam atpakaļ to, kas mums kādreiz piederējis.

§ 60. Bet tā kā uzticības līgumu mēdz noslēgt vai ar kreditoru pēc ķīlas tiesības, vai ar draugu, lai mūsu lietas pie viņa būtu drošas, tad — ja uzticības līgums noslēgts ar draugu — katrā ziņā ir pieļaujama uzurepcija; bet ja ar [ķīlas] kreditoru, tad pēc naudas samaksas tā pieļaujama katrā ziņā, bet pirms samaksas tikai tad, ja parādnieks minēto lietu nav no kreditora nomājis, vai irējis, vai izlūdzies to kā prekārīju, lai minēto lietu varētu valdīt. Šai gadījumā lukrātīvais ieilgums ir atļauts.

§ 61. Tāpat uzurepcija ir atļauta, ja tauta viņai ķīlā nodotu lietu ir pārdevusi un ja to ir valdījis īpašnieks. Bet šai gadījumā zemes gabalu uzurepcijai ir nepieciešams divu gadu laiks: to parasti sauc par atgūšanu pēc prēdiatūras, jo to, kas pērk no tautas, sauc par prēdiatoru.

§ 62. Dažreiz gadās, ka īpašniekam nav tiesības atsavināt lietu, bet neīpašnieks var to atsavināt.

§ 63. Atsavināt pūrā [doto] zemes gabalu pret sievas gribu vīram aizliedz lex Julia, lai gan tas viņam pūra dēļ ir mancipēts, vai in iure cedēts, vai uzukapēts. Ir gan šaubas, vai šīs tiesības attiecas tikai uz itaļu, vai arī provinces zemes gabaliem.

§ 64. Aī otrādi, agnāts kā gara slimnieka kurātors var atsavināt gara slimnieka lietu pēc divpadsmit tabulu likuma; tāpat prokurātors — — — — — tāpat ķīlas kreditors pēc līguma, lai gan minētā lieta viņam nepieder. Šai pēdējā gadījumā, šķiet, tas notiek tāpēc, ka ķīlas pārdošanu uzskata par saskanīgu ar parādnieka gribu, jo senāk tas noslēdza līgumu, ka kreditors drīkstēs ķīlu pārdot, ja naudu nesamaksās.

§ 65. Tā tad no teiktā ir redzams, ka dažas lietas atsavina pēc dabiskām tiesībām, proti tās, ko atsavina ar nodošanu, dažas pēc civīlām [tiesībām], jo mancipācijas, in iure cesijas un uzukapijas tiesības ir Romas pilsoņiem īpatnējas.

§ 66. Nevien to, kas kļūst par mūsējo ar tradīciju, iegūstam pēc dabiskām tiesībām, bet arī to, ko esam dabūjuši ar okupāciju, jo tas agrāk nevienam nav piederējis; tādas ir visas lietas, ko noķeram virs zemes, jūrā un gaisā.

§ 67. Tā tad, ja esam noķēruši meža zvēru, vai putnu, vai zivi, tad šis dzīvnieks, līdz ko tas ir noķerts, tūlī kļūst par mūsējo un par tādu ir uzskatāms tik ilgi, kamēr to turam savā varā; ja tas ir izbēdzis no mūsu varas un atguvis savu dabisko brīvību, tad viņš tūlī kļūst par

[jaunā] okupanta [īpašumu], tāpēc ka viņš vairs nav mūsējais. Jāpieņem, ka viņš atkal atguvis dabisko brīvību tad, kad ir izzudis no mūsu acīm, vai, kaut arī atrodas mūsu redzes aplokā, tomēr ir grūti viņu vajāt.

§ 68. Bet kas attiecas uz tiem dzīvniekiem, kas mēdz aiziet un atgriezties atpakaļ, kā baloži un bites, vai kā brieži, kas mēdz iet mežā un atgriezties atpakaļ, tad kā vecs pieradums ir ieviesies noteikums: ja viņi ir atmetuši gribu atgriezties, tad tie vairs nav mūsējie, bet kļūst par okupantu [īpašumu]; ka viņi ir zaudējuši gribu atgriezties, pieņemams tad, ja viņi atmetuši paradumu atgriezties [mājās].

§ 69. Arī tas, kas atņemts ienaidniekam, saskaņā ar dabisko prātu kļūst par mūsu [īpašumu].

§ 70. Bet arī tas, kas mums pievienojas ar pieskalojumu, kļūst par mūsu [īpašumu] pēc tām pašām tiesībām. Bet ar pieskalojumu, kā rādās, pievienojas tas, ko upe pamazām pieskalo pie mūsu zemes, pie kam nevaram noteikt, cik tā piens katrā laika momentā, t. i. parasti saka, ka ar pieskalojumu liekas pieaugam tas, kas tik pamazām pievienojas, ka apmāna mūsu acis.

§ 71. Tā tad ja upe ir aizrāvusi kādu gabalu tavas zemes un pieņususi pie manas zemes, tad šī daļa paliek tava.

§ 72. Bet ja upes vidū ir izcēlusies sala, tad tā ir visu to kopums, kam gar upes abiem krastiem pieder zeme; bet ja sala nav upes vidū, tad tā piekrīt tiem, kam ir zeme pie krasta salai tuvākā pusē.

§ 73. Ja kāds ko uzcēlis uz mūsu zemes, kaut arī viņš to būtu uzcēlis sev pašam, pēc dabiskām tiesībām kļūst par mūsu [īpašumu], jo viss, kas atrodas virs zemes [un ar to savienots], pieder pie zemes.

§ 74. Vēl vairāk tas sakāms par stādu, ko kāds iedēstījis mūsu zemē, ja vien tas šai zemē ir laidis saknes.

§ 75. Tas notiek arī ar labību, ko kāds iesējis mūsu zemē.

§ 76. Bet ja mēs prasām no viņa zemes gabalu vai ēku un negribam viņam atlīdzināt izdevumus par ēkām, vai audzētāvām, vai sējumiem, tad viņš var mūs atspēkot ar doli mali exceptio (ierunu par viltu), katrā ziņā tad, ja viņš ir bijis labticīgs valdītājs.

§ 77. Pēc tā paša principa ir atzīts, ka tas, ko kāds uzrakstījis uz mana papīra vai pergamenta, kaut arī ar zelta burtiem, ir mans, jo burti seko papīram vai pergamentam. Tāpēc ja es prasu sev minētās grāmatas vai pergamentus un negribu maksāt rakstīšanas izdevumus, tad mani varēs atspēkot ar doli mali exceptio.

§ 78. Bet ja kāds uz mana materiāla ir uzgleznojis, piem., ģimetni, tad jāatzīst pretējais, jo saka, ka materiāls vairāk seko glezmai — izšķirība, kuņai gan nevar atrast dibinātu iemeslu. Bez šaubām, ja pēc šī noteikuma tu no manis kā materiāla valdītāja atprasīsi ģimetni

kā savu un negribēsi maksāt materiāla vērtību, tad tevi varēs atspēkot ar doli mali exceptio; bet ja tu valdīsi gleznu, tad jāsecina, ka man pret tevi dodama līdzīga sūdzība; šai gadījumā, ja es negribēšu maksāt gleznošanas izdevumus, tu varēsi mani atspēkot ar doli mali exceptio — katrā ziņā tad, ja tu būsi bijis labticīgs valdītājs. Tas ir skaidrs, ka ja tu vai kāds cits būtu šo manu materiālu slepeni piesavinājis, tad man piederētu zādzības sūdzība (furti actio).

§ 79. Arī uz citiem veidiem jāievēro dabiskais prāts; ja tu no maniem vīna ķekariem, vai manām olīvām, vai vārpām esi darijis vīnu, eļļu vai labību, tad jāprasa, vai šis vīns, šī eļļa, vai labība ir mana vai tava; ja tu no mana zelta vai sudraba dariši kādu trauku, vai no maniem dēļiem kādu kuģi, vai skapi, vai solu; vai no manas vilnas taisīsi drēbi, vai no mana vīna un medus medalu, vai no manām zālēm plāksteri vai ziedi, tad jāprasa, vai tas, ko tu no mana [materiāla] esi darinājis, ir tavs vai mans. Daži domā, ka jāievēro materiāls un substance, t. i., gatavai lietai jāpieder tam, kam pieder materiāls; tā sevišķi domāja Sabīns un Kasijs; turpretim citi domāja, ka lieta pieder tam, kas to taisījis, un tā to lielāko tiesu pieņēma pretējās skolas autori. Bet agrākam materiāla un substances īpašniekam ir furti actio pret to, kas tos piesavinājis; tāpat viņam ir pret minēto [personu] kondikcija, jo lai gan iznīcinātās lietas nevar vindicēt, tomēr tās var atprasīt ar kondikciju no zagļiem un dažiem citiem valdītājiem.

[V. Vai nepilngadīgie var ko atsavināt no savas mantas].

§ 80. Tagad jāatgādina, ka ne sieviete, ne nepilngadīgais bez sava aizbildņa piekrišanas nevar atsavināt mancipējamo lietu; turpretim nemancipējamo [lietu] gan var atsavināt sieviete, bet ne nepilngadīgais.

§ 81. Un ja tāpēc sieviete kādam bez sava aizbildņa piekrišanas aizdod naudu, tad noslēdz līgumu, tāpēc ka atdod saņēmējam naudu, kas, kā zināms, nav mancipējama lieta.

§ 82. Bet ja to pašu ir darijis nepilngadīgais, tad ar to nenoslēdz līgumu, jo viņš bez aizbildņa piekrišanas naudu neatdod saņēmējam; tāpēc nepilngadīgais savu naudu, kamēr tā vēl ir, var atprasīt.

§ 83. Bet otrādi: visas lietas, kā mancipējamas, tā nemancipējam, var atdot samaksai sievietēm un nepilngadīgiem bez aizbildņa piekrišanas, jo viņiem ir atļauts uzlabot savu stāvokli arī bez aizbildņa piekrišanas.

§ 84. Tāpēc ja parādnieks samaksā nepilngadīgajam parādu, tad viņš gan dara šo naudu par nepilngadīgā īpašumu, bet pats neatbrivojas, jo nepilngadīgais nevar izbeigt nevienu saistību bez aizbildņa piekrišanas, tāpēc ka viņam nav atļauts neko atsavināt bez aizbildņa piekrišanas. Tomēr ja viņš ar šo naudu ir kļuvis bagātāks un [tomēr] vēl prasa, tad to var atspēkot ar doli mali exceptio.

§ 85. Turpretim sievietei arī bez aizbildņa piekrišanas var maksāt ar tiesiskām sekām, un maksātājs atbrīvojas no saistības, jo nemancipējamas lietas, kā nupat teicām, sieviete var atsavināt arī bez aizbildņa piekrišanas. Tas tomēr notiek tikai tad, ja viņa tiešām saņem naudu; ja viņa to nesaņem, bet saka, ka viņai tā ir, un grib atbrīvot parādnieku ar akceptilāciju bez aizbildņa piekrišanas, tad viņa to nevar.

§ 86. Mēs iegūstam nevien paši, bet arī caur tiem, kas atrodas mūsu tēva, vīra vai kunga varā; tāpat caur vergiem, kas atrodas mūsu uzufuktā; arī caur brīvniekiem un svešiem vergiem, ko valdām labā ticībā. Apstātīsim rūpīgi šos atsevišķos gadījumus.

§ 87. Tā tad to, ko iegūst mūsu bērni, kas atrodas mūsu varā, un arī to, ko mūsu vergi dabū ar mancipāciju vai tradīciju, vai saņem kādu apsolījumu, vai uz jebkāda cita tiesiska pamata kaut ko iegūst, tie iegūst mums: jo tam, kas atrodas mūsu varā, pašam nevar būt nekādas savas mantas; tāpēc iecelts par mantinieku, viņš tikai ar mūsu pavēli var pieņemt mantojumu. Un ja viņš ar mūsu pavēli ir pieņēmis mantojumu, tad viņš to iegūst mums, it kā mēs paši būtu iecelti par mantiniekiem; tā atbilstoši mēs caur viņiem iegūstam arī legātu.

§ 88. Tomēr jāzina: ja vergs atrodas vienas [personas] bonitārā, otras kviritārā īpašumā, tad pēc visiem tiesiskiem pamatiem viņš iegūst tikai bonitāram īpašniekam.

§ 89. Caur mūsu varā esošiem mēs iegūstam nevien īpašumu, bet arī valdījumu, jo šķiet, ka to lietu, kuņas valdījumu viņi ieguvuši, mēs valdām, kāpēc caur viņiem turpinas arī ieilgums.

§ 90. Caur tām personām, kas atrodas mūsu vīra varā vai kunga kalpībā, mēs iegūstam īpašumu pēc visiem tiesiskiem pamatiem, tāpat kā caur tiem, kas atrodas mūsu tēva varā (in potestate). Bet vai iegūstam arī valdījumu, tas ir jautājums, tāpēc ka minētās personas mēs paši nevaldām.

§ 91. Kas attiecas uz vergiem, kas ir tikai mūsu uzufuktā, ir pieņemts, ka visu, ko viņi iegūst ar mūsu lietām, vai ar savu paša darbu, viņi iegūst mums; turpretim tas, ko viņi iegūst uz citiem nekā minētiem tiesiskiem pamatiem, pieder īpašuma kungam (dominus proprietatis). Tāpēc ja šāds vergs ir iecelts par mantinieku vai viņam piešķirts kāds legāts, viņš iegūst to nevis mums, bet īpašuma kungam.

§ 92. Tas pats atzīts par to, ko valdām labā ticībā, vienalga, vai tas ir brīvnieks vai svešs vergs, jo kas noteikts par uzufukuāru, piemērojams arī labticīgam valdītājam. Tā tad ko kāds iegūst, izņemot abus minētos tiesiskos pamatus, pieder vai nu viņam pašam, ja viņš ir brīvnieks, vai kungam, ja viņš ir vergs.

§ 93. Bet ja labticīgs valdītājs ir ieguvis vergu ar ieilgumu un tādā kārtā kļūst par īpašnieku, tad viņš caur vergu var iegūt ar jebku tiesisku pamatu. Turpretim uzufukuārs nevar iegūt ar ieilgumu

vispirms tāpēc ne, ka viņš nevalda, bet viņam ir tikai uzufrukta tiesība: otrkārt tāpēc, ka viņš zina, ka vergs pieder citam.

§ 94. Attiecībā uz pēdējo jājautā, vai mēs caur vergu, kas atrodas mūsu lietošanā, varam kādu lietu valdīt un iegūt ar ieilgumu, jo mēs paši par vergu nevaldām. Turpretim caur to [vergu], ko valdām labā ticībā, mēs bez šaubām varam tiklab valdīt, kā arī iegūt ar ieilgumu. Bet mēs runājam par abām personām attiecībā uz nupat aprādīto starpību. t. i. ja vergi ko iegūst ar mūsu lietām, vai ar savu darbu, to viņi iegūst mums.

§ 95. No tā redzam, ka ne pēc kādām tiesībām nevaram iegūt caur brīvniekiem, kas nav pakļauti mums un ko mēs nevaldām labā ticībā; arī ne caur svešiem vergiem, kas nav ne mūsu lietošanā, ne arī tiesiskā valdījumā. Tas ir tas, ko parasti mēdz teikt, ka caur trešām personām mēs neko nevaram iegūt. Tikai par valdījumu ir jājautā, vai mēs varam to iegūt caur brīvu personu.

§ 96. Vispār jāzina, ka tiem, kas atrodas mūsu tēva, vīra vai kunga varā, neko nevar in iure cedēt; tā kā šādām personām nevar būt pašām nekādas savas mantas, tad jāsecina, ka viņas nevar neko in iure vindiēt, apgalvojot, ka tas pieder viņām.

§ 97. Tiktāl pietiek ar atgādinājumu, kādā kārtā iegūstam atsevišķas lietas, jo legātu tiesības, pēc kuŗām arī iegūstam atsevišķas lietas, labāk apskatīsim citā vietā. Tāpēc tagad aplūkosim, kādā kārtā iegūstam lietas kā kopības.

§ 98. Ja esam iecelti par kādas [personas] mantiniekiem, vai izlūgušies mantojuma valdījumū, vai esam pirkuši kādas [personas] mantu, vai kādu adoptējuši, vai kādu sievieti pakļāvuši savai varai kā sievu, tad viņu manta pāriet uz mums.

§ 99. Bet vispirms apskatīsim mantojumus, kas ir divējādi, jo tie mums pienākas vai nu pēc testāmenta, vai pēc likuma.

§ 100. Vispirms aplūkosim tos mantojumus, kas pienākas pēc testāmenta.

§ 101. Sākumā bij divi testāmenta veidi: tos taisīja vai nu tautas sapulcēs, kas divreiz gadā tika sasauktas testāmentu taisīšanai, vai arī ierindā, t. i. kad kara gadījumā ķērās pie ieročiem, jo ierinda nozīmē kara gadījumam sagatavotu un apbruņotu karaspēku. Tā tad pirmo no tiem taisīja miera un atpūtas laikā, otru ejot kaujā.

§ 102. Vēlāk pievienojās trešais testāmenta veids, ko taisa ar vaŗu un svariem, proti, kas nebij taisījis testāmentu ne tautas sapulcē, ne ierindā, tas, kad tam draudēja piepeša nāve, atdeva ar mancipāciju savu familia, t. i. savu mantu kādam draugam un viņu lūdzot izteica savu vēlēšanos, kas kuŗam pēc viņa nāves būtu dodams. Šo testāmentu sauc par testamentum per aes et libram, jo to taisa mancipācijas formā.

§ 103. Divi pirmie testāmenta veidi izgāja no lietošanas, un tikai tas testāments, ko taisa ar vaŗu un svariem, ir palicis lietošanā. Bet tagad to taisa citādi nekā agrāk, proti: agrāk ģimilijas pircējs, t. i. tas, kas no testātora saņēma ģimiliju mancipācijas ceļā, ieņēma mantinieka vietu, un tāpēc testātors paziņoja viņam, kas kuŗam pēc viņa nāves būtu dodams. Turpretim tagad ieceļ ar testāmentu vienu personu par mantinieku, kam uzliek par pienākumu arī izpildīt legātus, bet otru izskata pēc, atdarinot senās tiesības, pieaicina kā ģimilijas pircēju.

§ 104. Tas notiek šādi: testāmenta taisītājs, tāpat kā citās mancipācijās — pieaicinājis piecus lieciniekus, pieaugušus Romas pilsoņus, un svaru turētāju un uzrakstījis savu testāmentu — mancipē kādam izskata pēc savu mantu (familia), pie kam mantas pircējs saka šādus vārdus: „es apgalvoju, ka tava manta un nauda ir tavā mandatelā un manā kustodelā, un kā pēc tām tiesībām, pēc kuŗam tu vari taisīt savu testāmentu saskaņā ar publisko likumu, par šo vaŗu“, un citi piemetina: „ar šo vaŗa svaru es pārku“, pēc tam viņš ar vaŗu piesit pie svariem un dod pircējam vaŗu it kā pirkuma maksas vietā. Pēc tam testātors, turēdams rokā testāmenta galdiņus, saka: „tā kā rakstīts šais vaskotos galdiņos, tā es dodu, tā es novēlu un tā es testēju un tā jūs kviriti esat mani liecinieki.“ To sauc par nunkupāciju, jo nuncupare nozīmē atklāti pasludināt, un šķiet, ka testātors atsevišķos noteikumus, ko viņš rakstījis uz testāmenta galdiņiem, pasludina un apstiprina ar vispārīgu formulu.

§ 105. Bet liecinieku starpā nedrīkst būt tas, kas atrodas vai nu mantas (familia) pircēja, vai arī paša testātora varā, jo atdarinot senās tiesības, pieņem, ka šis darījums, ko slēdz taisot testāmentu, notiek starp mantas pircēju un testātoru; jo senāk, kā nupat teicām, tas, kas ar mancipāciju saņēma testātoru mantu (familia), bij mantinieka vietā. Tāpēc šai lietā neatzina mājinieku liecību.

§ 106. Tāpēc, ja kāds tēva varā esošs ir pieaicināts par mantas (familia) pircēju, tad viņa tēvs nevar būt par liecinieku un [nevar būt par liecinieku] pat arī tas, kas atrodas tā paša tēva varā, piem., viņa brālis. Pat ja dēls, atlaists no dienesta, taisa testāmentu par savu kaŗavīra pekūliju, tad ne viņa tēvu, ne arī to, kas atrodas viņa tēva varā, nevar tiesiski pieaicināt par lieciniekiem.

§ 107. Ko esam teikuši par lieciniekiem, tas jāsaprot arī par svaru turētāju, jo arī viņš pieder pie lieciniekiem.

§ 108. Bet to, kas atrodas mantinieka vai legātāra varā, vai to, kuŗa varā atrodas mantinieks vai legātārs, kā arī to, kas atrodas tai pašā varā, tāpat var pieaicināt par liecinieku vai svaru turētāju, kā var tiesīgi pieaicināt pašu mantinieku vai legātāru. Tomēr šo tiesību

nevajag izlietot attiecībā uz mantinieku un to, kas atrodas viņa varā, kā arī uz to, kuŗa varā viņš atrodas.

[Kaŗavīra testāments.]

§ 109. Šī rūpīgā formas ievērošana, taisot testāmentu, pēc ķeizara konstitūcijām nav prasāma no kaŗavīriem viņu pārkā lielās tiesību nesaprašanas dēļ, jo viņi taisa tiesiski testāmentu, kaut arī nebūtu pieaicinājuši likumīgo liecinieku skaitu, ne arī mantu (familia) pārdevuši, ne arī testāmentu nunkupējuši.

§ 110. Bez tam viņiem ir atļauts iecelt par mantiniekiem tiklab peregrīnus, kā latīņus, vai piešķirt viņiem legātus, lai gan agrāk peregrīniem bij aizliegts iegūt mantojumus un legātus pēc civiltiesību principa, bet latīņiem pēc lex Julia.

§ 111. Arī neprecēti, kam ar lex Julia ir aizliegts iegūt mantojumus un legātus, tāpat kā bezbērnū laulātiem, kuŗiem lex — — —

§ 112. Pēc ķeizara Hadriāna ierosinātā senāta lēmuma ir atļauts sievietēm, arī nenoslēdzot koemciju, taisīt testāmentu, ja vien viņas nav jaunākas par 12 gadiem. Protams, kas nav atbrīvotas no aizbildnības, tām jātaisa testāments ar aizbildņa piekrišanu.

§ 113. Tā tad šķiet, ka sievietū stāvoklis ir labāks nekā vīriešu, jo vīrietis, jaunāks par 14 gadiem, nevar taisīt testāmentu, kaut arī viņš to gribētu darīt ar aizbildņa piekrišanu; turpretim sieviete to var: sasniegusi 12 gadu vecumu, viņa iegūst tiesību taisīt testāmentu.

§ 114. Tā tad prasot, vai testāments ir spēkā, vispirms jāpiegriež vērība, vai tam, kas to taisījis, ir bijusi spēja testēt; ja viņam tā ir bijusi, jāizmeklē, vai viņš ir taisījis testāmentu pēc civiltiesību noteikumiem, izņemot kaŗavīrus, kuŗiem, kā jau teicām, viņu lielās nesapratības dēļ, ir atļauts taisīt testāmentu, kā viņi grib un var.

§ 115. Lai tomēr pēc civiltiesībām testāments būtu spēkā, nepietiek ievērot to, ko augšā minējām par mantas (familia) pārdošanu, lieciniekiem un nunkupāciju.

§ 116. Vispirms jāizmeklē, vai mantinieks iecelts svinīgā kārtā; ja iecelšana izdarīta citādi, tad neko nelīdz, ka testatora mantu tā pārdod, tā pieaicina lieciniekus un tā nunkupē testāmentu, kā augšā esam teikuši.

§ 117. Svinīgā iecelšana ir šāda: „Lai Titijs ir mantinieks.“ Bet šķiet, ka arī šāds veids ir atzīts: „Es pavēlu, lai Titijs ir mantinieks.“ Turpretim nav atļauts [teikt]: „Es gribu, lai Titijs ir mantinieks.“ Bet lielāka [tiesībnieku] daļa ir atmetusi arī sekojošo: „Es Titiju iecēlu par mantinieku“, tāpat: „Es padaru par mantinieku.“

§ 118. Bez tam jāievēro, ka aizbildnībā esošai sievietei, ja tā grib taisīt testāmentu, tas jādara ar aizbildņa piekrišanu, jo citādi pēc civiltiesībām viņa testēs bez tiesīgām sekām.

§ 119. Tomēr prētors apsola ieceltiem mantiniekiem, ja testāments ir apzīmogots ar septiņu liecinieku zīmogiem, mantojuma valdījumu uz testāmenta pamata un ja nav neviena, kam pēc likuma pienākas mantojums ab intestato, piem., brālis no tā paša tēva, vai tēva brālis, vai brāļa dēls, tad šādā kārtā ieceltie mantinieki varēs mantojumu paturēt. Tās pašas tiesības ir spēkā arī tad, ja testāments pēc kāda cita pamata nav derīgs, piem., ja manta (familia) nav pārdota vai ja testātors nav izteicis nunkupācijas vārdus.

§ 120. Bet apskatīsim, vai arī brālim vai tēva brālim, kas vēl ir dzīvi, ir priekšroka pret ieceltiem mantiniekiem; proti, kāds ķeizara Antonīna reskripts nosaka, ka tie, kuņi izlūgušies mantojuma valdījumu pēc testāmenta, kas nav taisīts saskaņā ar tiesībām, var ar doli mali exceptio aizstāvēties pret tiem, kas pieprasa sev mantojumu pēc likuma (ab intestato).

§ 121. Ir droši zināms, ka tas attiecas uz vīriešu testāmentiem; tāpat arī uz sievietes testāmentiem, kuņiem tāpēc nav spēka, ka viņas, piem., savu mantu (familia) nav pārdevušas vai nav izteikušas nunkupācijas vārdus; bet vai šī konstitūcija attiecas arī uz tiem sievietes testāmentiem, ko viņas ir taisījušas bez aizbildņa piekrišanas, to redzēsim.

§ 122. Protams, mēs runājam tikai par tām sievietēm, kas neatrodas likumiskā augšupējo radnieku vai patronu aizbildnībā, bet par tām, kam ir citādas šķiras aizbildņi, kuņus arī pret viņu gribu var piespiest dot savu piekrišanu. Bet ir skaidrs, ka augšupējo radnieku un patronu nevar atstumt ar testāmentu, kas taisīts bez viņu piekrišanas.

§ 123. Tāpat tam, kuņa varā atrodas dēls, jārūpējas, lai viņš to vai nu ieeļ par mantinieku vai, vārdā saucot, atstumj no mantojuma; ja tēvs apies viņu klusējot, tad viņa testāmentam nebūs spēka; pat tā, kā domā mūsu skolotāji, ja dēls nomirtu tēvam dzīvojot, tad pēc šī testāmenta neviens nevarētu kļūt par mantinieku, proti tāpēc ne, ka mantinieka iecelšana jau no paša sākuma nav bijusi spēkā. Bet pretējās skolas autori pielaiž, ka ja dēls tēva nāves laikā ir dzīvs, tad viņš ir par šķērsli ieceltiem mantiniekiem un kļūst par mantinieku ab intestato. Bet ja viņš ir miris pirms tēva nāves, tad pēc viņu domām var pieņemt mantojumu pēc testāmenta tāpēc, ka dēls vairs nav par šķērsli. jo viņi, protams, domā, ka testāments nav bez spēka jau no paša sākuma dēla apiešanas dēļ.

§ 124. Ja testātors ir apgājis pārējos bērņus, tad testāments ir spēkā, bet šis apietās personas zināmā daļā konkurē ar ieceltiem mantiniekiem; ja viņi ir sui heredes, tad katrs vienā daļā, bet ja extranei heredes, tad dabū pusi; t. i. ja viņš iecēlis, piem., 3 dēlus par mantiniekiem un meitu apgājis, tad meita pēc pieauguma tiesības kļūst par mantinieci uz $\frac{1}{4}$ un tādā kārtā panāk to, ko viņa būtu dabūjusi, ja tēvs būtu miris bez testāmenta; bet ja viņš būtu extranei iecēlis par mantiniekiem

un apgājis meitu, tad viņa kļūtu par mantinieci uz pusi no mantojuma. Tas, ko esam teikuši par meitu, jāsaprot arī par bērnu bērniem un visiem tālākiem vīriešu un sieviešu kārtas pēcnācējiem.

§ 125. Kā tad ir? Lai gan šīs personas, kā esam teikuši [ar testāmentu] ieceltiem mantiniekiem atņem tikai pusi, tad tomēr prētors apsola viņām mantojuma valdījumu pretēji testāmentam, ar ko extranei heredes atstumti no visa mantojuma un kļūst par mantiniekiem bez mantas.

§ 126. Šīs tiesības mēs piemērojam, it kā nebūtu nekādas starpības starp sievietēm un vīriešiem; bet ķeizars Antonīns nesen ar savu raskriptu ir noteicis, ka sievietes ar mantojuma valdījumu nevar iegūt vairāk, nekā viņas iegūtu pēc pieauguma tiesības. Tas attiecināms arī uz emancipētām sievietēm, tā ka arī tās ar mantojuma valdījumu dabū to, ko tās dabūtu pēc pieauguma tiesības, ja viņas atrastos tēva varā.

§ 127. Bet ja tēvs atstumj dēlu no mantojuma, tad tas jāatstumj no mantojuma, nosaucot vārdā; pretējā gadījumā atstumšanai nav spēka. Nosaucot vārdā, atstumj no mantojuma, ja tēvs saka šādi: „Lai mans dēls Titijs ir atstumts no mantojuma“, vai arī, neminot īpašvārdu: „Lai mans dēls ir atstumts no mantojuma.“

§ 128. Bet visus pārējos bērnus, vienalga, vīriešu vai sieviešu kārtas, var tiesīgi atstumt no mantojuma inter ceteros, t. i. šādiem vārdiem: „Lai visi pārējie ir atstumti no mantojuma“, un šos vārdus parasti pievieno tūlī pēc mantinieka iecelšanas. Bet tā tas ir pēc civiltiesībām.

§ 129. Turpretim prētors visus vīriešu kārtas bērnus, t. i. bērnu bērnus un bērnu bērnu bērnus — — —

§ 130. Arī tie bērni, kam vēlāk jādzimst (postumi), vai nu jāieceļ par mantiniekiem vai jāatstumj no mantojuma.

§ 131. Visu viņu stāvoklis ir vienāds tai ziņā, ka apejot tiklab pēc tēva nāves dzimušu dēlu, kā arī apejot jebkuŗu no pārējiem bērniem, tiklab vīriešu, kā sieviešu kārtas, testāments ir gan spēkā, bet vēlāk, piedzimstot bērnam, tiek laužts, un ar visu to testāments zaudē savu spēku. Tāpēc ja sieviete, no kuŗas būtu gaidāms bērns, dzemdē nelaikā, tad ieceltiem mantiniekiem nav nekādu šķēršļu pieņemt mantojumu.

§ 132. Sieviešu kārtas personas parasti atstumj no mantojuma, vai nu nosaucot vārdā, vai inter ceteros. Bet ja viņas atstumj no mantojuma inter ceteros, viņām tomēr ko novēl, lai neliktos, ka viņas ir apietas aizmāršības dēļ. Turpretim pieņemts, ka vīriešu kārtas bērnus nevar citādi tiesīgi atstumt no mantojuma, kā vienīgi saucot vārdā, proti: „Ja kāds dēls man vēl piedzimtu, lai viņš ir atstumts no mantojuma.“

§ 135. Bet vēlāk dzimušo vietā ir arī tie, kas mantodami sui heredis vietā — ar quasi agnāciju kļūst par savu augšupējo radnieku

sui heredes: ja, piem., manā varā atrodas dēls un caur viņu dēla dēls vai dēla meita, tad dēlam, tāpēc ka viņš stāv augstākā pakāpē, pašam pieder suus heres tiesības, lai caur viņu arī dēla dēls un dēla meita atrodas tai pašā varā; bet ja mans dēls mirtu, man dzīvojot, vai kāda cita iemesla dēļ atbrīvotos no manas varas, tad no šī laika dēla dēls vai dēla meita būs viņa vietā, un tādā kārtā it kā ar agnāciju iegūst sui heredes tiesības.

§ 154. Tā kā man dēls pats ir vai nu jāieceļ par mantinieku vai jāatstumj no mantojuma, lai mans testāments tādā kārtā netiktu laužts, tad līdzīgi — lai netaisītu nederīgu testāmentu — man arī viņa dēls vai meita ir vai nu jāieceļ par mantinieku vai jāatstumj no mantojuma, lai nevarētu notikt, ka manam dēlam, man dzīvojot, viņa dēlam vai meitai, stājoties viņa vietā, testāments ar quasi agnāciju tiktu laužts. Tas ir paredzēts ar lex Junia Vellae, kuņā arī ir noteikts atstumšanas veids, [proti], ka vīriešu kārtas bērni jāatstumj no mantojuma, nosaucot vārdā, bet sieviešu kārtas, vai nu nosaucot vārdā vai inter ceteros; tomēr tām, ko atstumj no mantojuma inter ceteros, kaut kas jānovēl.

§ 155. Emancipētos bērnus pēc civiltiesībām nevajag ne iecelt par mantiniekiem, ne arī atstumt no mantojuma, jo tie nav sui heredes. Tomēr prētors pavēl visus, tiklab vīriešu, kā sieviešu kārtas [bērnus], ja viņus neieceļ par mantiniekiem, atstumt no mantojuma, nosaucot vīriešu kārtas [bērnus] vārdā, bet sieviešu — vārdā vai inter ceteros. Bet ja viņi nav ne iecelti par mantiniekiem, ne arī tā, kā augšā teicām, atstumti no mantojuma, tad prētors viņiem apsola mantojuma valdījumu pretēji testāmentam.

§ 155a. Bet tēva varā neatrodas tie, kam kopā ar viņu ir dāvinātas Romas pilsoņu tiesības, pie kam iegūstot Romas pilsoņu tiesības, tēvs vai nu tūliņ nav lūdzis ķeizaru, lai tie būtu viņa varā, vai arī, ja ir lūdzis, nav to panācis, jo tie, ko ķeizars pakļāvis tēva varai, nekādā ziņā neatšķiras no tiem, kas ir tā piedzimuši.

§ 156. Kamēr adoptīvi bērni paliek adoptijā, tie ir miesīgu [bērnu] vietā; bet ja adoptīvais tēvs emancipējis viņus, tad ne pēc civiltiesībām, ne arī pēc prētora edikta viņi nav pieskaitāmi bērniem.

§ 157. Šī iemesla dēļ notiek, ka otrādi: kamēr viņi ir adoptīvā ģimenē, tie attiecībā uz savu miesīgo tēvu ir extranei; bet ja adoptīvais tēvs tos ir emancipējis, tad viņi ieņem to stāvokli, kuņā viņi atrastos, ja viņu pašu miesīgais tēvs tos būtu emancipējis.

§ 158. Ja pēc tam, kad taisīts testāments, kāds adoptē sev dēlu vai nu tautas [sapulcē] tādu, kam ir pašam savas tiesības, vai arī caur prēturu tādu, kas ir atradies sava augšupējā radnieka varā, tad šais gadījumos viņa testāments tiek laužts ar suus heres quasi agnāciju.

§ 139. Tās pašas tiesības jāpiemēro, ja pēc testāmenta taisīšanas sieva nokļūst vīra varā vai ja apprecas sievietē, kas bijusi in manu, jo tādā kārtā viņa nonāk meitas vietā un kļūst it kā sua.

§ 140. Arī tas nepalīdz, ka viņa vai adoptētais ar šo testāmentu būtu iecelti par mantiniekiem, jo jautājums par viņu atstumšanu no mantojuma šķiet lieks tāpēc, ka tie abi testāmenta taisīšanas laikā nav piederējuši pie sui.

§ 141. Arī dēls, ko pēc pirmās vai otrās mancipācijas atļauj brīvībā, lauz agrāk taisīto testāmentu, tāpēc ka viņš atgriežas atpakaļ tēva varā; arī tas nepalīdz, ka viņš ar šo testāmentu būtu iecelts par mantinieku vai atstumts no mantojuma.

§ 142. Lidzīgās tiesībās agrāk bij tā persona, kuŗai pēc senāta lēmuma bija atļauts pierādīt maldības pamatu, tāpēc ka viņa, varbūt, bij dzimusi no peregrinietes vai latīnietes, kuŗa maldības dēļ bij apprecēta kā romiete; jo lai arī agnātiskais augšupējais radnieks būtu viņu iecēlis par mantinieku vai atstūmis no mantojuma, un pamata pierādījums būtu noticis tēvam dzīvojot vai pēc viņa nāves, tas katrā ziņā lauz testāmentu, tāpat kā quasi agnācijas gadījumā.

§ 145. Turpretim tagad pēc kāda jauna, ķeizara Hadriāna ierosināta senāta lēmuma, ja pamatu pierāda, tēvam dzīvojot, viņš, tāpat kā agrāk, katrā ziņā lauz testāmentu; turpretim, ja [maldības pamatu pierāda] pēc tēva nāves, tad tikai apiets [mantinieks] lauz testāmentu, bet ja viņš ir iecelts par mantinieku vai atstumts no mantojuma, tad viņš testāmentu nelauz, proti, lai rūpīgi taisīti testāmenti nebūtu jāatceļ tādā laikā, kad tos vairs nevarētu atjaunot.

§ 144. Arī vēlākais, saskaņā ar tiesībām taisītais testaments lauz agrāko; nav svarīgi, vai pēc tā kāds ir kļuvis vai nav kļuvis par mantinieku. Ievēro tikai to, vai kāds varēja kļūt par mantinieku; tāpēc ja kāds pēc vēlākā, saskaņā ar tiesībām taisītā testāmenta vai nu nav gribējis kļūt par mantinieku, vai mantojumu nav pieņēmis testātoram dzīvojot vai arī būtu miris pirms viņa nāves, vai arī sakarā ar krēciju (cretio) būtu zaudējis iespēju mantot, vai arī nosacījums, ar kādu iecelts par mantinieku, nebūtu izpildījies, vai kā neprecējies pēc lex Julia būtu noraidīts no mantojuma, visos šais gadījumos nama tēvs mirst bez testāmenta: jo agrākais testaments nav spēkā, tāpēc ka vēlākais to lauzis, un vēlākam tāpat nav nekāda spēka, tāpēc ka ar to neviens nav kļuvis par mantinieku.

§ 145. Arī citādā kārtā saskaņā ar tiesībām taisīti testāmenti zaudē savu spēku, ja, piem., testāmenta taisītājs cieš capitis diminutio. Kādos gadījumos tā iestājas, izskaidrots pirmā komentārā.

§ 146. Šai gadījumā sakām, ka testāmenti kļūst nederīgi, lai gan arī tie, kas lauzti, kļūst nederīgi, kā arī tie, kas no paša sākuma nav taisīti saskaņā ar tiesībām, ir nederīgi. Bet arī tos, kas taisīti saskaņā ar

tiesībām un vēlāk kļūst nederīgi sakarā ar *capitis diminutio*, var saukt par laužtiem. Tā kā būtu labāk šos sevišķos gadījumus izšķirt ar īpašiem nosaukumiem, tad saka: daži testāmenti nav taisīti pēc tiesībām, bet daži pēc tiesībām taisīti tiek laužti vai kļūst nederīgi.

§ 147. Tomēr testāmenti, kas vai nu no paša sākuma nav taisīti pēc tiesībām, vai, pēc tiesībām taisīti, ir kļuvuši nederīgi vai laužti, nav pilnīgi nederīgi. Jo ja testāmenti ir apzīmogoti ar septiņu liecīnieku zīmogiem, tad ieceltais mantinieks var izlūgties mantojuma valdījumu pēc testāmenta, ja vien mirušais testātors savā nāves laikā ir bijis Romas pilsonis ar paša tiesībām. Jo ja testāments kļūst nederīgs tāpēc, ka, piem., testātors ir zaudējis pilsonību vai pat brīvību, vai ļāvies adoptēties un nāves laikā atradies sava adoptīvā tēva varā, tad ieceltais mantinieks nevar lūgt mantojuma valdījumu pēc testāmenta.

§ 148. Kas iegūst mantojuma valdījumu pēc testāmentiem, kuŗi vai nu no paša sākuma nav taisīti saskaņā ar tiesībām, vai pēc tiesībām taisīti vēlāk, kļūst nederīgi vai ir laužti, valdis visu mantojumu, ja vien viņi var iegūt mantojumu. Turpretim [istais mantinieks] var viņiem to atprasīt, un tad viņiem būs mantojuma valdījums tikai vārda pēc.

§ 149. Proti, ja kāds mantinieks ir iecelts pēc civiltiesībām, vai nu pēc kāda agrāka vai vēlāka testāmenta, vai ir likumisks mantinieks iure legitimo, tad tas var viņiem [mantojuma valdījumā prētora ievestām personām] atprasīt mantojumu; turpretim, ja nav neviena mantinieka pēc civiltiesībām, tad viņi paši var paturēt mantojumu un pret viņiem nav nekādu tiesību kognātiem, kuŗus atraida jau likums.

§ 149a. Tomēr dažreiz, kā jau augšā minējām, arī likumisku mantinieku gadījumā priekšroka pieder ieceltiem mantiniekiem, piem., ja testāments tāpēc nesaskan ar tiesībām, ka vai nu manta (*familia*) nav pārdota, vai testātors nav izteicis nunkupācijas formulu. — — —

§ 150. — — — pēc šī likuma [*lex Julia*] mantojums kļūst par bezmantinieku mantu un pāriet uz tautu, ja nelaiķim nav neviena mantinieka vai mantojuma valdītāja.

§ 151. Var notikt, ka saskaņā ar tiesībām taisītiem testāmentiem atņem spēku ar pretēju gribu, bet ir skaidrs, ka ar to vien vēl testāmentam nevar atņemt spēku, ka vēlāk testātors vairs negrib, lai tas būtu spēkā; ja arī viņš ir pārgriezis testāmenta auklu, tas tomēr pēc civiltiesībām ir spēkā. Pat ja viņš būtu iznīcinājis vai sadedzinājis testāmenta galdiņu, tajā rakstītais nezaudē spēku, kaut arī būtu grūti to pierādīt.

§ 151a. Kā tad tas ir? Ja kāds pēc likuma lūgtu mantojuma valdījumu un testāmentārais mantinieks — mantojumu, tad pirmais pēdējo var atraidīt ar *exceptio doli mali*, ja vien pierāda, ka testātors ir gribējis, lai mantojums piekristu likumiskiem mantiniekiem. Tas tā ir noteikts ar ķeizara Antonīna reskriptu.

§ 152. Mantiniekus sauc vai nu par heredes necessarii (nepieciešamie mantinieki), vai sui et necessarii (savi un nepieciešamie), vai extranei (svešie).

§ 153. Nepieciešamais mantinieks ir vergs, kas līdz ar brīvlaišanu ir iecelts par mantinieku un nosaukts tā tāpēc, ka — vai grib, vai negrib — viņam katrā ziņā tūlī pēc testatora nāves jābūt par brīvnieku un mantinieku.

§ 154. Tāpēc tas, kas šaubās par savas mantas stāvokli, mēdz iecelt savu vergu pirmā, vai otrā, vai vēl tālākā pakāpē par mantinieku, atlaižot to brīvībā, lai gadijumā, ja nevarētu apmierināt kreditorus, pārdotu labāk šī mantinieka nekā testatora mantu, t. i., lai negods, kas ceļas sakarā ar mantas pārdošanu, labāk krīt uz mantinieku nekā pašu testatoru; tomēr pēc Fufidija arī Sabīns pieņem, ka attiecībā uz viņu [vergu] būtu jādara izņēmums negoda ziņā, jo viņš cieš mantas pārdošanu nevis savas vainas, bet likuma spaidu dēļ. Bet mēs piemērojam citas tiesības.

§ 155. Tomēr par šo ļaunumu viņam piešķir arī to labumu, ka tas, ko viņš sev ieguvis pēc patrona nāves, vienalga, vai pirms, vai pēc mantas pārdošanas, paliek viņam. Un ja arī mantojumu pārdotu daļai, tomēr viņa kā mantinieka mantu tikai tad pārdotu, ja viņš būtu ko ieguvis kā mantinieks, piem., ja viņš būtu iedzīvojies ar kādu viņa iegūtu latīņa mantojumu; turpretim citām personām, kuŗu mantu pārdod pa daļai, bieži mēdz pārdot visu viņu vēlāk iegūto mantu.

§ 156. Savi un nepieciešamie mantinieki ir, piem., dēls vai meita, dēla dēls vai dēla meita un tālākie lejupējie, ja vien tie ir atradušies nelaiķa varā. Bet lai dēla dēls vai meita būtu savs mantinieks, nepietiek, ka tie atradušies vectēva varā viņa nāves laikā, bet ir vajadzīgs, lai arī viņu tēvs, viņa tēvam dzīvojot, vairs nebūtu bijis savs mantinieks, vai nu viņš būtu atkritis kā miris, vai arī kādā citā kārtā atbrīvots no tēva varas; tikai tad dēla dēls vai meita stājās sava tēva vietā.

§ 157. Par „saviem” mantiniekiem viņus sauc tāpēc, ka viņi ir mājiniēki un ka viņus jau augšupējam radniekam dzīvojot savā ziņā uzskata par īpašniekiem; tāpēc ja tēvs ir miris bez testamenta, pirmā vietā manto bērni. Bet par „nepieciešamiem” mantiniekiem viņus sauc tāpēc, ka viņi — grib vai negrib — kļūst par mantiniekiem tiklab pēc likuma, kā pēc testamenta.

§ 158. Prētors atļauj viņiem atteikties no mantojuma, lai labāk pārdotu viņu tēva mantu.

§ 159. Tās pašas tiesības attiecas arī uz sievu, kas atrodas vīra varā, tāpēc ka viņa ieņem meitas vietu, un uz vedeklu, kas atrodas dēla varā, tāpēc ka viņa ieņem dēla meitas vietu.

§ 160. Līdzīgā kārtā prētors piešķir tiesību atteikties arī tam, kas atrodas kalpībā [t. i. mancipētam], ja viņš līdz ar brīvlaišanu ir iecelts

par mantinieku, jo, līdzīgi vergam, viņš ir nepieciešamais, bet nav savs mantinieks.

§ 161. Visus pārējos mantiniekus, kas nav pakļauti testatora varai, sauc par svešiem mantiniekiem: tā tad arī mūsu bērnus, kas nav mūsu varā, ja mēs tos esam iecēlušī par mantiniekiem, uzskata par svešiem. Tāpēc tiem pieskaitāmi arī tie, ko māte iecēl par mantiniekiem, jo bērni neatrodas sieviešu varā; tiem pieskaitāmi arī vergi, kas līdz ar brīv-laišanu iecelti par mantiniekiem un ko vēlāk kungs atlaidīs brīvībā.

§ 162. Svešiem mantiniekiem ir dota tiesība apdomāties, vai viņi grib vai negrib pieņemt mantojumu.

§ 163. Bet ja tas, kam ir tiesība atteikties, ir iejaucies mantojuma lietās, vai tas, kam ir tiesība apdomāties par mantojuma pieņemšanu, to pieņēmis, tad viņiem vēlāk vairs nav iespējas atstāt mantojumu, izņemot gadījumu, ja viņš ir jaunāks par 25 gadiem. Šādā vecumā personām, tāpat kā visos citos gadījumos, kad viņas maldījušās vai neapdomāti uzņēmušās neizdevīgu mantojumu, prētors nāk palīgā. Es zinu arī, ka ķeizars Hadriāns arī par 25 gadiem vecākai personai ir devis šo atļauju, kad pēc mantojuma pieņemšanas ir atklājušies lieli parādi, kas mantojuma pieņemšanas laikā vēl nav bijuši zināmi.

§ 164. Svešiem mantiniekiem mēdz dot krēciju (*cretio*), t. i. apdomāšanās laiku, lai viņi noteiktā termiņā vai nu pieņemtu mantojumu, vai, ja nepieņemtu, tiktu atraidīti, termiņam notekot; bet to tāpēc sauc par krēciju, ka „*cernere*” ir it kā „*decernere*” un „*constituere*”.

§ 165. Tā tad ja būtu rakstīts: „Lai Titijs ir mantinieks”, tad jāpiemetina: „izšķiries tuvāko simts dienu laikā, ka tu esi dabūjis to zināt un ka tu vari pieņemt. Ja tu tā neizšķiries, tad esi atstumts no mantojuma.”

§ 166. Kas tā iecelts par mantinieku, grib būt par tādu, tam krēcijas dienu laikā tas jāizdara, t. i. jāsaka šādi vārdi: „Tā kā Publijs Mēvijs savā testamentā ir mani iecēlis par mantinieku, tad es šo mantojumu pieņemu un par to izšķīpos.” Bet ja viņš tā nav izdarījis, tad, krēcijas laikam notekot, viņu izslēdz, un arī tas viņam nepalīdz, ka viņš izturas kā mantinieks, t. i. ka viņš lieto mantojuma lietas kā mantinieks.

§ 167. Turpretim tas, kas bez krēcijas iecelts par mantinieku, vai ko likums aicina pie mantojuma kā likumisku mantinieku, var ar to, ka viņš izdara krēciju, vai izturas kā mantinieks, vai pat vienkārši izteic savu gribu uzņemties mantojumu, kļūt par mantinieku; viņam ir atļauts katrā laikā pieņemt mantojumu; tomēr, pieprasot mantojuma kreditoriem, prētors mēdz noteikt laiku, kuŗā lai viņš pieņem mantojumu, ja viņš grib, un ja ne, lai kreditoriem būtu atļauts pārdoot nelaiķa mantu.

§ 168. Tā kā mantinieks, kas iecelts ar krēciju, nekļūst par mantinieku, ja viņš krēciju nav izdarījis, tad viņu arī tikai tad atraida [no man-

tojumā], ja viņš nav izdarījis krēciju noteiktā laikā; tāpēc kaut arī pirms krēcijas gala termiņa viņš būtu apņēmis nepieņemt mantojumu, tomēr mainot šo apņemšanos viņš var, kamēr krēcijas termiņš vēl tek, to izdarot kļūt par mantinieku.

§ 169. Tāpat kā tas, kas bez krēcijas ir iecelts par mantinieku, vai ko likums aicina kā likumisku mantinieku, kļūst par mantinieku tikai pēc savas gribas, tāpat arī ar pretēju gribas izteikumu tūliņ tiek atraidīts no mantojuma.

§ 170. Bet katra krēcija ir ierobežota ar noteiktu laiku. Šim nolūkam šķīta piemērots simts dienu laiks. Tomēr pēc civiltiesībām var dot vai nu ilgāku, vai arī īsāku laiku. Dažreiz prētors saīsina ilgāko termiņu.

§ 171. Lai gan katra krēcija ir aprobežota ar noteiktu laiku, tomēr vienu sauc par parasto, otru par noteiktu dienu krēciju; par parasto sauc to, ko mēs augšā izskaidrojām, t. i. to, kuŗai piebilst sekojošos vārdus: „tais simts dienās, kad viņš dabūs zināt vai varēs“; par noteiktu dienu krēciju [sauc] to, kuŗā, izņemot šos vārdus, rakstīts viss cits.

§ 172. Starp šīm krēcijām ir liela izšķirība: proti, parastā krēcijā skaita katram tikai tās dienas, kuŗās viņš ir zinājis, ka iecelts par mantinieku un ir varējis izdarīt krēciju; turpretim noteiktu dienu krēcijā skaitāmas dienas bez pārtraukuma arī tam, kas nezina, ka viņš iecelts par mantinieku; tāpat arī tam, kas kāda iemesla dēļ ir kavēts izdarīt krēciju; vēl jo vairāk laiku skaita tam, kas iecelts par mantinieku ar nosacījumu; tāpēc ir labāk un izdevīgāk izlietot parasto krēciju.

§ 173. Šo krēciju sauc par nepārtraukto, tāpēc ka skaita visas dienas bez pārtraukuma; bet tā kā šī krēcija ir stingra, tad vairāk mēdz lietot otru, kāpēc to arī sauc par parasto.

§ 174. [Par substitūcijām]. Dažreiz nodibināmi divas vai mazākas mantinieku pakāpes šādā kārtā: „Lūcij Titij, esi mans mantinieks un tu vākās simts dienās, kad zini un vari, izdari krēciju. Bet ja tu krēciju neizdarīsi, tad esi atstumts no mantojuma; tad lai Mēvijs ir par mantinieku un simts dienās izdara krēciju u. t. t.“ Tā varam noteikt substitūciju citu pēc citas, cik gribam.

§ 175. Varam arī vienu vai vairākus substitūēt viena vietā, vai otrādi: vienu vai vairākus vairāku vietā.

§ 176. Tādā kārtā pirmā pakāpē ieceltais mantinieks, izdarot krēciju, kļūst par mantinieku un atstumj substitūtu; bet ja viņš krēciju neizdara, tad viņu atraida, kaut arī viņš izturētos kā mantinieks, un viņa vietā stājas substitūts; un tālāk, ja ir vairākas [mantinieku] pakāpes, katrā atsevišķā pakāpē notiek tas pats līdzīgā kārtā.

§ 177. Ja krēcija ir dota, neatstumjot no mantojuma, t. i. ar šiem vārdiem: „Ja tu krēciju neizdarīsi, tad lai Publijs Mēvijs ir par mantinieku“, tad notiek tā: ja pirmais [mantinieks], neizdarījis krēciju, iz-

turas kā mantinieks, tad substitūts vienā daļā tiek pielaists par mantinieku un abi kļūst par mantiniekiem līdzīgās daļās; bet ja pirmais neizdara krēciju, ne arī izturas kā mantinieks, tad viņu pavisam ataida no mantojuma un substitūts manto visu mantojumu.

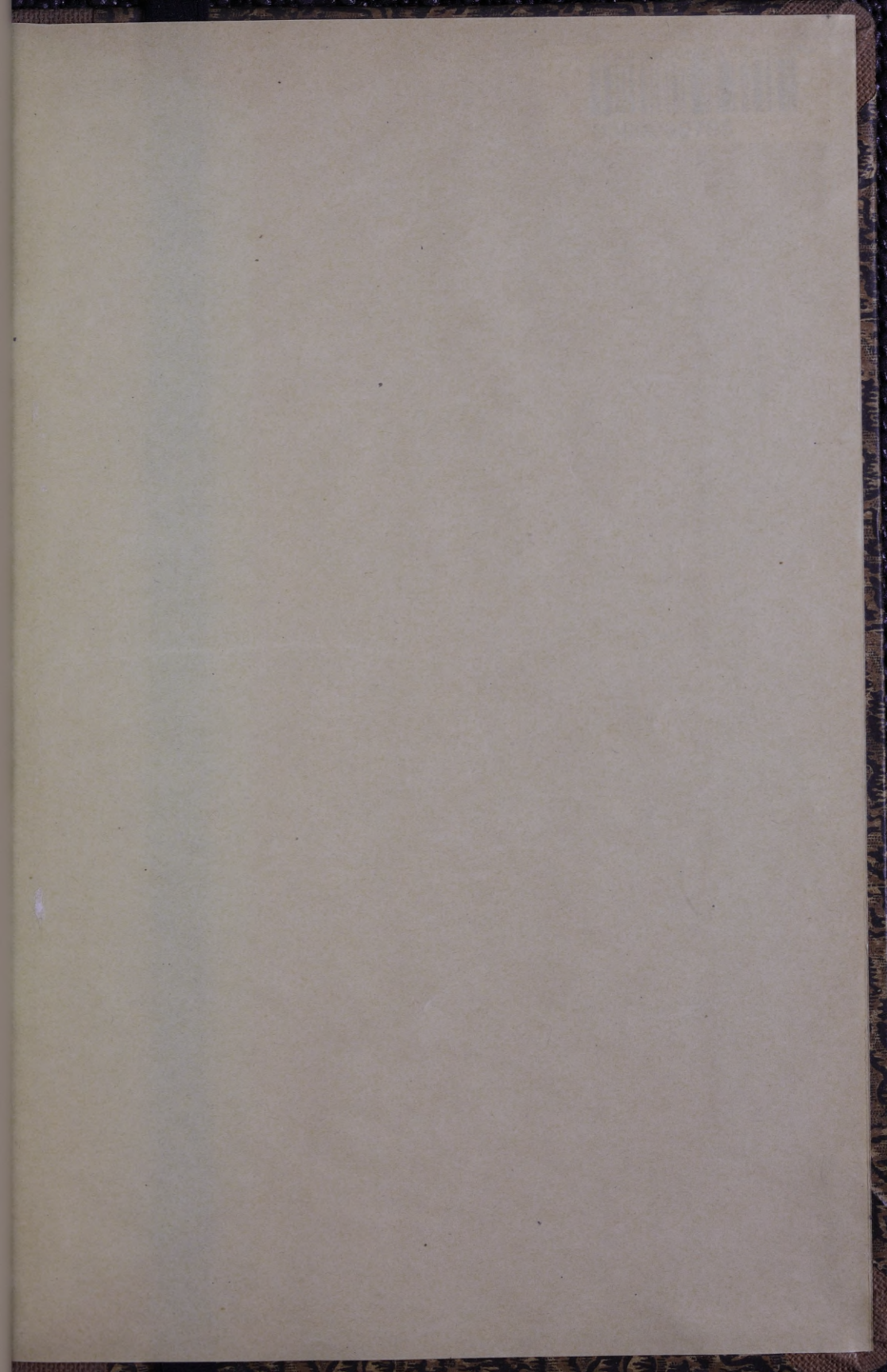
§ 178. Bet Sabīns domāja, ka tikmēr, kamēr agrākais varot izdarīt krēciju un tādā kārtā kļūt par mantinieku, substitūts tomēr nav pielaižams, kaut arī viņš būtu izturējies kā mantinieks; bet ja pēc krēcijas termiņa notecēšanas substitūts izturas kā mantinieks, tad viņš ir jāpielaiž: citi bij tais uzskatos, ka tas, kas izturas kā mantinieks, var vienā daļā pielaist substitūtu par mantinieku, ja arī krēcijas termiņš vēl nav notecējis, un ka krēcijai pēc tam vairs nav vietas.*

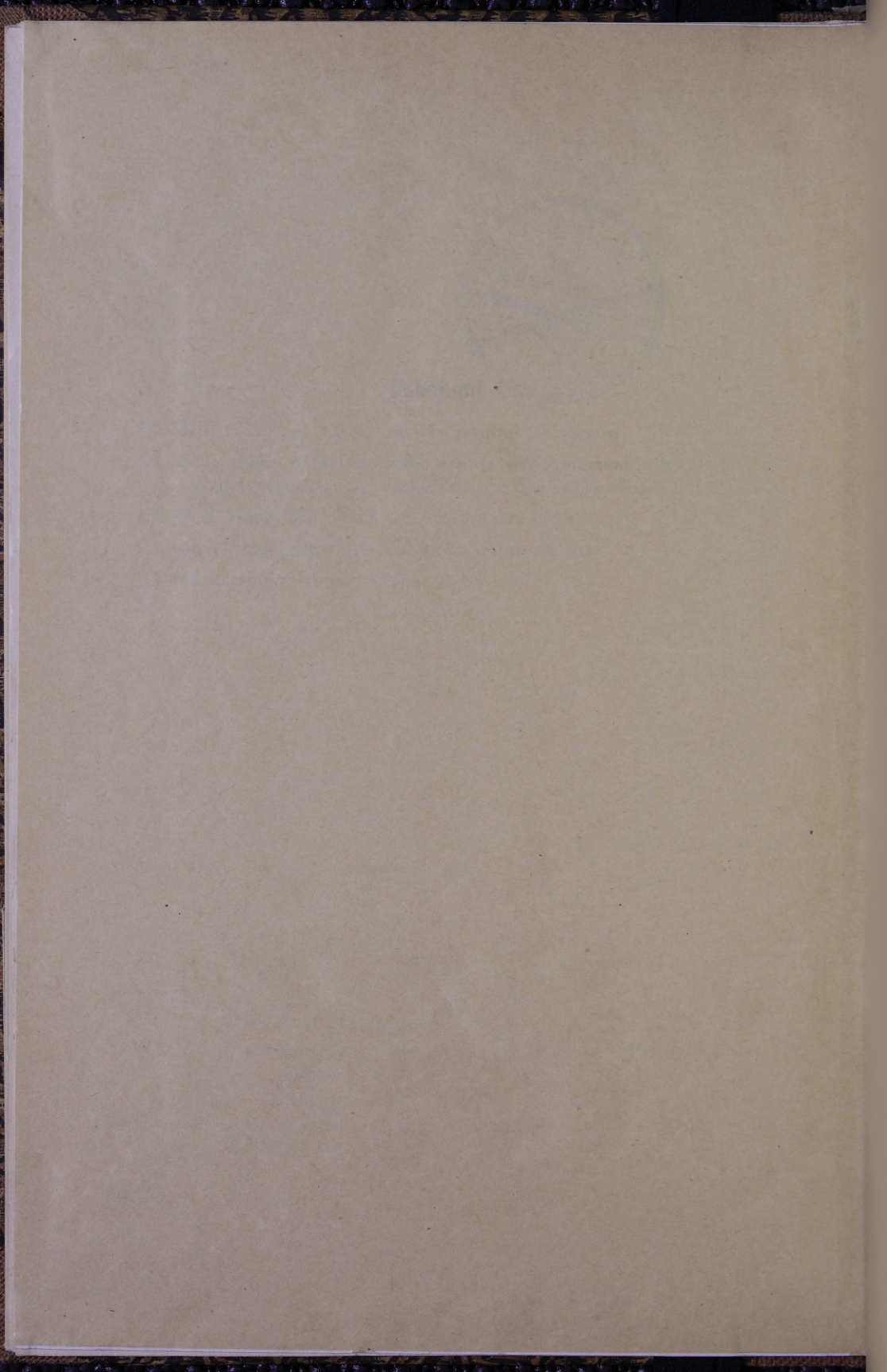
* Te beidzas prof. A. Būmaņa stenogramma.

Labojumi

- I § 44. 1. rindā pēc vārda «atlaiž» iespraust: [verģus].
- I § 46. 1. rindu pārveidot šādi: «Jo ja arī testāmentā tiek dota brīvība vergiem, kas uzskaitīti bez kādas kārtības, tad...»
- I § 59. 2. rindā pēc vārda «tā» iespraust: piem.
- I § 101. 1. rindā pēc vārda «adoptēt» iespraust: arī.
- I § 102. 2. rindā izmest vārdu «labā».

0,25/

10. MARTS 1941

28. MARTS 1941

LATVIJAS NACIONĀLĀ BIBLIOTĒKA

0309069795